

Историјски институт
Београд

Katedra Filologii Słowiańskiej,
Uniwersytet Łódzki

Међународни научни скуп
**ИСТОРИЈСКЕ И КУЛТУРНЕ ВЕЗЕ СЛОВЕНСКИХ НАРОДА
(ОД СРЕДЊЕГ ВЕКА ДО САВРЕМЕНОГ ДОБА)**

Międzynarodowa konferencja naukowa
**HISTORYCZNE I KULTURALNE ZWIĄZKI NARODÓW SŁOWIAŃSKICH
(OD ŚREDNIOWIECZA DO WSPÓŁCZESNOŚCI)**

International Scientific Conference
**HISTORICAL AND CULTURAL TIES OF SLAVIC PEOPLES
(FROM THE MIDDLE AGES TO THE MODERN AGE)**

**ПРОГРАМ И КЊИГА АПСТРАКТА
PROGRAM I KSIĘGA ABSTRAKTÓW
PROGRAM AND ABSTRACT PROCEEDINGS**

Београд, 14–15. децембар 2023.
Belgrad, 14–15. grudnia 2023.
Belgrade, December 14–15, 2023

Међународни научни скуп
ИСТОРИЈСКЕ И КУЛТУРНЕ ВЕЗЕ СЛОВЕНСКИХ НАРОДА (ОД СРЕДЊЕГ ВЕКА ДО САВРЕМЕНОГ ДОБА)
Międzynarodowa konferencja naukowa
HISTORYCZNE I KULTURALNE ZWIĄZKI NARODÓW SŁOWIAŃSKICH (OD ŚREDNIOWIECZA DO WSPÓŁCZESNOŚCI)
International Scientific Conference
HISTORICAL AND CULTURAL TIES OF SLAVIC PEOPLES (FROM THE MIDDLE AGES TO THE MODERN AGE)

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР

Академик Славенко Терзић, редовни члан САНУ

Проф. др Александар Растовић, директор Историјског института Београд

Проф. др Иван Н. Петров, шеф Одељења за словенску филологију, Филолошки факултет, Универзитета у Лођу

др Петар В. Крестић, Историјски институт Београд

Проф. др Зофија Бжозовска, Универзитет у Лођу, Филолошки факултет, Одељење за словенску филологију

др Нино Делић, Историјски институт Београд

др Милош Ивановић, Историјски институт Београд

др Пјотр Крензел, Универзитет у Лођу, Филолошки факултет, Одељење за словенску филологију

Проф. др Георги Минчев, Универзитет у Лођу, Филолошки факултет, Одељење за словенску филологију

Проф. др Малгожата Скворнек, Универзитет у Лођу, Филолошки факултет, Одељење за словенску филологију

др Исидора Тоћанац Радовић, Историјски институт Београд

KOMITET ORGANIZACYJNY

Akademik Slavenko Terzić, Serbska Akademia Nauk i Sztuk, Belgrad, Serbia

dr Aleksandar Rastović, Prof., dyrektor Instytutu Historii w Belgradzie, Serbia

dr hab. Ivan N. Petrov, prof. Uł., kierownik Katedra Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Łódzki, Polska

dr Petar V. Krestić, Instytutu Historii w Belgradzie, Serbia

dr hab. Zofia A. Brzozowska, prof. Uł., Katedra Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Łódzki, Polska

dr Nino Delić, Instytutu Historii w Belgradzie, Serbia

dr Miloš Ivanović, Instytutu Historii w Belgradzie, Serbia

dr Piotr Krężel, Katedra Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Łódzki, Polska

Prof. dr hab. Georgi Minczew, Katedra Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Łódzki, Polska

dr hab. Małgorzata Skowronek, prof. Uł., Katedra Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Łódzki, Polska

dr Isidora Toćanac Radović, Instytutu Historii w Belgradzie, Serbia

ORGANIZING COMMITTEE

Academician Slavenko Terzić, Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade, Serbia

Prof. Aleksandar Rastović, Ph.D. director of the Institute of History Belgrade, Serbia

Prof. Ivan N. Petrov, Ph.D., Department of Slavic Philology, University of Łódź, Poland

Petar V. Krestić, Ph.D., Institute of History Belgrade, Serbia

Prof. Zofia A. Brzozowska, Ph.D., Department of Slavic Philology, University of Łódź, Poland

Nino Delić, Ph.D. Institute of History Belgrade, Serbia

Miloš Ivanović, Ph.D., Institute of History Belgrade, Serbia

Piotr Krężel, Ph.D., Department of Slavic Philology, University of Łódź, Poland

Prof. Georgi Minchev, Ph.D., Department of Slavic Philology, University of Łódź, Poland

Prof. Małgorzata Skowronek, Ph.D., Department of Slavic Philology, University of Łódź, Poland

Isidora Toćanac Radović, Ph.D., Institute of History Belgrade, Serbia

Међународни научни скуп
ИСТОРИЈСКЕ И КУЛТУРНЕ ВЕЗЕ СЛОВЕНСКИХ НАРОДА (ОД СРЕДЊЕГ ВЕКА ДО САВРЕМЕНОГ ДОБА)
Międzynarodowa konferencja naukowa
HISTORYCZNE I KULTURALNE ZWIĄZKI NARODÓW SŁOWIAŃSKICH (OD ŚREDNIOWIECZA DO WSPÓŁCZESNOŚCI)
International Scientific Conference
HISTORICAL AND CULTURAL TIES OF SLAVIC PEOPLES (FROM THE MIDDLE AGES TO THE MODERN AGE)

ОТВАРАЊЕ СКУПА

Четвртак, 14. децембар 2023, 10.30 сати

UROCZYSTE OTWARCIE

Czwartek 14 grudnia 2023, o godz. 10.30

OPENING CEREMONY

Thursday, December 14th, 2023, 10.30 AM

Поздравне речи

...

проф. др Александар Раствоић,
директор Историјског института Београд,
Србија

Проф. др Иван Н. Петров,
шеф Катедре за словенску филологију
Универзитета у Лођу,
Пољска

Słowo powitania

...

dr Aleksandar Rastović, Prof.
dyrektor Instytutu Historii w Belgradzie,
Serbia

dr hab. Ivan N. Petrov, prof. Uł
kierownik Katedry Filologii Słowiańskiej na
Uniwersytecie Łódzkim
Polska

Welcome Address

...

Prof. Aleksandar Rastović, Ph.D.
director of the Institute of History Belgrade,
Serbia

Prof. Ivan N. Petrov, Ph.D.
Head of the Department of Slavic Philology,
University of Łódź,
Poland

Предавања се одржавају у Кнез Михаиловој 36, на првом спрату, сала 102
Wykłady odbywają się pod adresem Knez Mihailova 36, na pierwszym piętrze, w sali 102
Lectures will take place at Knez Mihailova 36, Belgrade on the first floor, hall 102

ПРВА СЕДНИЦА

Четвртак, 14. децембар 2023, 11.00 сати

SESJA PIERWSZA

Czwartek 14 grudnia 2023, o godz. 11.00

FIRST SESSION

Thursday, December 14th, 2023, 11.00 AM

Председавајући:
Александар Растовић, Георги Минчев
...

Иван Н. Петров
МЕЂУСЛОВЕНСКИ КОНТАКТИ У
ИСТРАЖИВАЊИМА СЛАВИСТА ИЗ ЛОЂА

Георги Минчев
РУКОПИСИ И ИЗДАЊА *БЕСЕДЕ НА ЈЕРЕС.*
О НОВОМ ИЗДАЊУ ДЕЛА, ПРИРЕЂЕНОМ
НА КАТЕДРИ ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ
УНИВЕРЗИТЕТА У ЛОЂУ

Милош Ивановић
КРАЉ ВЛАДИСЛАВ II ЈАГЕЛОНАЦ И
СРПСКА ВЛАСТЕЛА

Зофја А. Брзозовска
СЛИКА СОФИЈЕ – ПЕРСОНИФИКАЦИЈА
БОЖЈЕ МУДРОСТИ У СРПСКОЈ КУЛТУРИ
ПОЗНОГ СРЕДЊЕГ ВЕКА И ЊЕНО ШИРЕЊЕ
НА ПОДРУЧЈУ *SLAVIA ORTHODOXA*

Дискусија

Пауза

Прzewodniczący:
Aleksandar Rastović, Georgi Minčew
...

Ivan N. Petrov
KONTAKTY MIĘDZYSŁOWIAŃSKIE W
BADANIACH ŁÓDZKICH SŁAWISTÓW

Georgi Minčew
RĘKOPISY I EDYCJE MOWY PRZECIWKO
BOGOMIŁOM. O NOWYM WYDANIU UTWORU
PRZYGOTOWYWANYM W KATEDRZE FILOLOGII
SŁOWIAŃSKIEJ UNIWERSYTETU ŁÓDZKIEGO

Miloš Ivanović
KRÓL WŁADYSŁAW II JAGIEŁŁO I SZLACHTA
SERBSKA

Zofia A. Brzozowska
OBRAZ SOFII – UPERSONIFIKOWANEJ
MĄDROŚCI BOŻEJ W KULTURZE SERBSKIEJ
PÓŹNEGO ŚREDNIOWIECZA I JEGO
ROZPOWSZECHNIANIE NA OBSZARZE
SLAVIA ORTHODOXA

Dyskusja

Przerwa

Moderators:
Aleksandar Rastović, Georgi Minčew
...

Ivan N. Petrov
INTER-SLAVIC CONTACTS IN THE RESEARCH
OF SLAVICISTS FROM ŁÓDŹ

Georgi Minčew
MANUSCRIPTS AND EDITIONS OF *SERMONS
ON HERESY*. ABOUT THE NEW EDITION,
EDITED AT THE DEPARTMENT OF SLAVIC
PHILOLOGY OF THE UNIVERSITY OF ŁÓDŹ

Miloš Ivanović
KING VLADISLAUS II JAGIELLONIAN AND
SERBIAN NOBILITY

Zofia A. Brzozowska
THE IMAGE OF SOPHIA – THE PERSONIFIED
GOD'S WISDOM IN THE LATE MEDIEVAL
SERBIAN CULTURE AND ITS DISSEMINATION
IN THE *SLAVIA ORTHODOXA* AREA

Discussion

Break

Агата Кавецка

РЕЦЕПЦИЈА ПИСАНИХ ДЕЛА ИЗ КРУГОВА
SLAVIA ORTHODOXA У ПОЉСКОЈ

Малгожата Скворнек

РЕЦЕПЦИЈА НАРОДНЕ КЊИЖЕВНОСТИ ИЗ
КРУГОВА *SLAVIA ORTHODOXA* У ПОЉСКОЈ

Пјотр Крензел

ПОЉСКА И ЛИТВАНИЈА У ТЕКСТОВИМА
СРПСКИХ ПИСАЦА ОСАМНАЕСТОГ ВЕКА

Исидора Тоџанац Радовић

У СЛУЖБИ КАРЛОВЧКЕ МИТРОПОЛИЈЕ.
ОПШТЕНАРОДНИ АГЕНТИ И СЕКРЕТАРИ У
ПРВОЈ ПОЛОВИНИ 18. ВЕКА

Нино Делић

КОНЦЕПТИ СРПСКОГ ИДЕНТИТЕТА
„ГОРЊОУГАРСКИХ“ ЕТНОГРАФА СЛОВАЧКОГ
ПОРЕКЛА НА ПРЕЛОМУ 18. И 19. ВЕКА.
ЈОВАН ЧАПЛОВИЧ И ПАВЛЕ ШАФАРИК –
„СЛОВЕНСКА“ ТУМАЧЕЊА ИДЕНТИТЕТСКЕ
ПРОБЛЕМАТИКЕ НА ЈУГУ ХАБЗБУРШКЕ
МОНАРХИЈЕ

Дискусија

Agata Kawecka

RECEPCJA PIŚMIENICTWA KRĘGU *SLAVIA*
ORTHODOXA W POLSCE

Małgorzata Skowronek

RECEPCJA LITERATURY LUDOWEJ KRĘGU
SLAVIA ORTHODOXA W POLSCE

Piotr Krężel

POLSKA I LITWA W TEKSTACH
OSIEMNASTOWIECZNYCH SERBSKICH PISARZY

Isidora Toćanac Radović

W SŁUŻBIE MATROPOLITY KARŁOWICKIEGO.
OGÓLNARODOWI AGENCI I SEKRETARZE
W PIEWSZEJ POŁOWIE XVIII WIEKU

Nino Delić

KONCEPCJE TOŻSAMOŚCI SERBSKIEJ
„GÓRNOWĘGIERSKICH“ ETNOGRAFÓW
POCHODZENIA SŁOWACKIEGO NA PRZEŁOMIE
XVIII I XIX WIEKU. JOVAN ČAPLOVIĆ I PAWEŁ
SZAFARIK – „SŁOWIAŃSKIE“ WYKŁADNIE
PROBLEMATYKI TOŻSAMOŚCIOWEJ NA
POŁUDNIU MONARCHII HABSBUURGÓW

Dyskusja

Agata Kawecka

RECEPTION OF WRITTEN WORKS FROM
SLAVIA ORTHODOXA CIRCLES IN POLAND

Małgorzata Skowronek

RECEPTION OF FOLK LITERATURE FROM
SLAVIA ORTHODOXA CIRCLES IN POLAND

Piotr Krężel

POLAND AND LITHUANIA IN THE TEXTS OF
18th-CENTURY SERBIAN WRITERS

Isidora Toćanac Radović

IN SERVICE OF THE KARLOVCI
METROPOLITANATE: GENERAL PEOPLE'S
AGENTS AND SECRETARIES IN THE FIRST
HALF OF THE 18TH CENTURY

Nino Delić

CONCEPTS OF SERBIAN IDENTITY OF THE
“UPPER-HUNGARIAN” ETHNOGRAPHERS
OF SLOVAK ORIGIN AT THE TURN OF THE
18TH AND 19TH CENTURIES. JOHANN
CSAPLOVICS AND PAVEL ŠAFÁRIK– “SLAVIC”
INTERPRETATIONS OF IDENTITY ISSUES IN THE
SOUTH OF THE HABSBUURG MONARCHY

Discussion

ДРУГА СЕДНИЦА

Четвртак, 14. децембар 2023, 16.00 сати

SESJA DRUGA

Czwartek 14 grudnia 2023, o godz. 16.00

SECOND SESSION

Thursday, December 14th, 2023, 16.00 PM

Председавајући:

Петар В. Крестић, Иван Петров

...

Јована Блажић Пејић

О СРБИЈИ И СРБИМА НА СТРАНИЦАМА
ПРВОГ СЛОВЕНОФИЛСКОГ ЧАСОПИСА
„РУССКАЯ БЕСЕДА“ (1856–1860)

Александар Крстић

НАСТАВА ИСТОРИЈЕ СЛОВЕНСКИХ НАРОДА
У УЧИТЕЉСКОЈ ШКОЛИ У БЕОГРАДУ
КРАЈЕМ 19. ВЕКА

Јована Шаљић Ратковић

НАЦИОНАЛНИ И КЊИЖЕВНО-КУЛТУРНИ
ПОКУШАЈИ САРАДЊЕ СРБА И ЈУЖНО-
СЛОВЕНСКИХ МУСЛИМАНА У ВРЕМЕ
АУСТРОУГАРСКЕ ОКУПАЦИЈЕ БОСНЕ И
ХЕРЦЕГОВИНЕ

Сања Милетић

КРАТАК ПРЕГЛЕД СРПСКО-ПОЉСКИХ
ОДНОСА И ИЗУЧАВАЊЕ ЈЕЗИКА НА
УНИВЕРЗИТЕТИМА У СРБИЈИ И ПОЉСКОЈ

Дискусија

Прzewodniczący:

Petar V. Krestić, Ivan Petrov

...

Jovana Blažić Pejić

О СЕРБИЈИ И СЕРБАХ НА КАРТКАХ ПИРВШЕГО
СЛОВИАНОФИЛСКОГ ЧАСОПИСА
„РУССКАЯ БЕСЕДА“ (1856–1860)

Aleksandar Krstić

NAUCZANIE HISTORII NARODÓW
SŁOWIAŃSKICH W SZKOLE NAUCZYCIELSKIEH
W BELGRDZIE POD KONIEC XIX WIEKU

Jovana Šaljić Ratković

NARODOWOŚCIOWE ORAZ KULTURALNO-
LITERACKIE PRÓBY WSPÓŁPRACY MIĘDZY
SERBAMI I POŁUDNIOWOSŁOWIAŃSKIMI
MUZUŁMANAMI W OKRESIE
AUSTROWĘGIERSKIEJ OKUPACJI BOŚNI I
HERCEGOWINY

Sanja Miletić

ZARYS RELACJI SERBSKO-POLSKICH I
NAUCZANIE JĘZYKÓW NA UNIWERSYTETACH
W SERBII I POLSCE

Dyskusja

Moderators:

Petar V. Krestić, Ivan Petrov

...

Jovana Blažić Pejić

ABOUT SERBIA AND THE SERBS ON THE PAGES
OF THE FIRST SLOVENOPHILE MAGAZINE
“RUSSKAYA BESEDA” (1856–1860)

Aleksandar Krstić

TEACHING THE HISTORY OF THE SLAVIC
PEOPLES IN THE TEACHERS’ SCHOOL IN
BELGRADE IN THE LATE 19TH CENTURY

Jovana Šaljić Ratković

NATIONAL AND LITERARY-CULTURAL
ATTEMPTS AT COOPERATION OF SERBS
AND SOUTH SLAVIC MUSLIMS AT THE TIME
OF THE AUSTRO-HUNGARIAN OCCUPATION
OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Sanja Miletić

A BRIEF OVERVIEW OF SERBIAN-POLISH
RELATIONS AND LANGUAGE STUDIES AT
UNIVERSITIES IN SERBIA AND POLAND

Discussion

ТРЕЋА СЕДНИЦА

Петак, 15. децембар 2023, 10.30 сати

SESJA TRZECIA

Piątek 15 grudnia 2023, o godz. 10.30

THIRD SESSION

Friday, December 15th, 2023, 10.30 AM

Председавајући:

Исидора Тоџанац Радовић, Пјотр Крензел

...

Ирена Ћировић

ПРЕДСТАВЕ ИЗ ЦРНЕ ГОРЕ, ХЕРЦЕГОВИНЕ
И БОСНЕ У ДЕЛИМА ЧЕШКИХ СЛИКАРА
19. ВЕКА

Ана Столић

ЖЕНЕ У ИМЕ НАЦИЈЕ: КОНГРЕС ЧЕШКИХ
СЛОВЕНСКИХ ЖЕНА У ПРАГУ 1908. ГОДИНЕ

Милијана Симоновић

УМЕТНИЧКИ СУСРЕТ САВЕ ШУМАНОВИЋА
И ТАМАРЕ ЛЕМПИЦКЕ У ПАРИЗУ

Василије Драгосављевић

ПАНСЛАВИЗАМ У ИДЕОЛОГИЈИ
ЈУГОИНТЕГРАЛИСТИЧКИХ ПОКРЕТА
ЕКСТРЕМНЕ ДЕСНИЦЕ У МЕЂУРАТНОМ
ПЕРИОДУ (1921–1941)

Дискусија

Завршна реч

Прzewodniczący:

Isidora Točanac Radović, Piotr Krężel

...

Irena Ćirović

OBRAZY CZARNOGÓRY ORAZ BOŚNI I
HERCEGOWINY W DZIEŁACH DZIEWIĘTNASTO-
WIECZNYCH CZESKICH MALARZY

Ana Stolić

KOBIETY W IMIĘ NARODU: KONGRES
CZESKICH SŁOWIAŃSKICH KOBIET W
PRADZE W 1908 ROKU

Milijana Simonović

ARTYSTYCZNE SPOTKANIE SAVY ŠUMANOVICA
I TAMARY ŁEMPICKIEJ W PARYŻU

Vasilije Dragosavljević

PANSLAWIZM W IDEOLOGII RUCHÓW
JUGOINTEGRALISTYCZNYCH NA SKRAJNEJ
PRAWICY W DWUDZIESTOLECIU
MIĘDZYWOJENNYM (1921–1941)

Dyskusja

Słowo końcowe

Moderators:

Isidora Točanac Radović, Piotr Krężel

...

Irena Ćirović

REPRESENTATIONS FROM MONTENEGRO,
HERZEGOVINA AND BOSNIA IN THE WORKS
OF 19TH-CENTURY CZECH PAINTERS

Ana Stolić

WOMEN IN THE NAME OF THE NATION:
CONGRESS OF CZECH SLAVIC WOMEN IN
PRAGUE IN 1908

Milijana Simonović

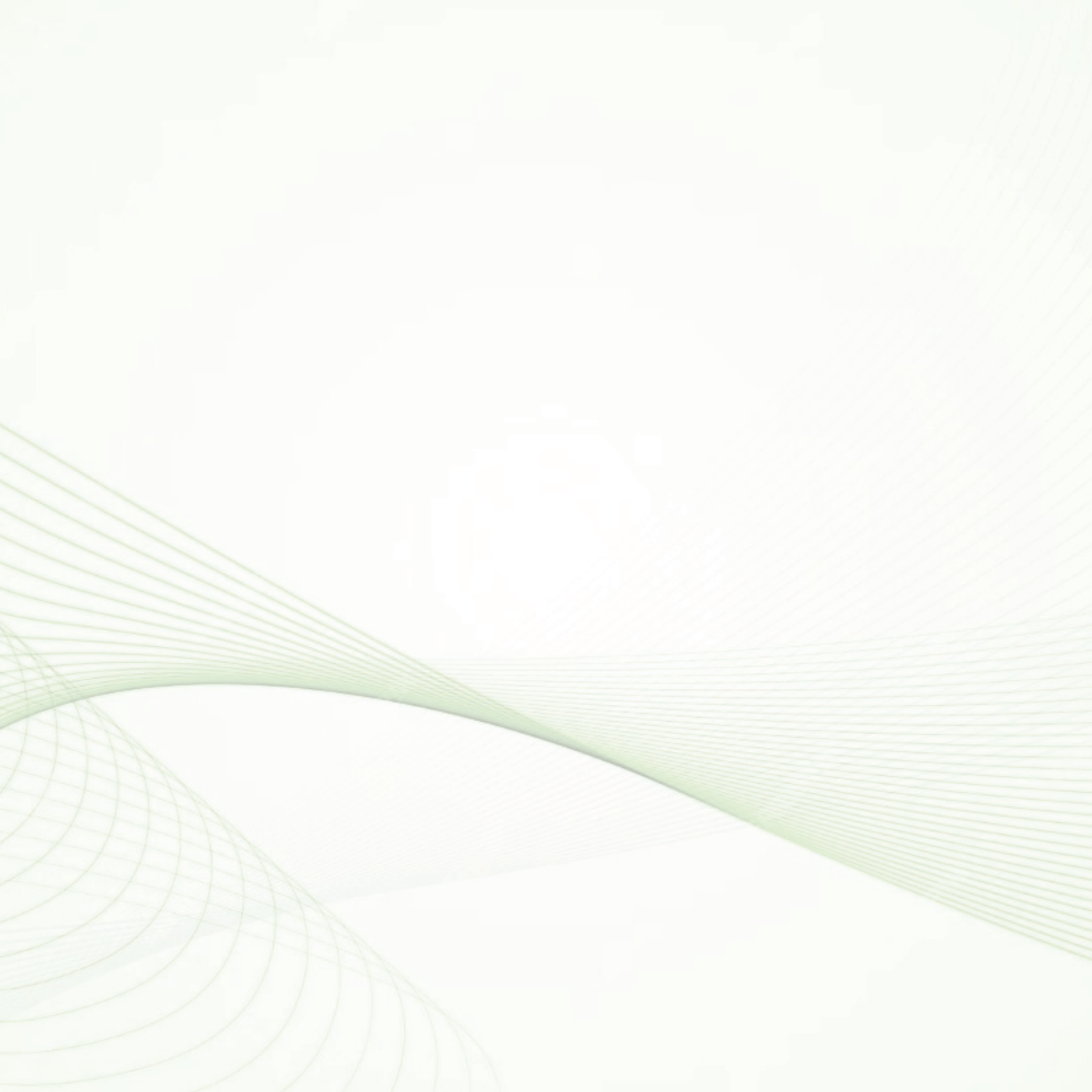
ARTISTIC MEETING OF SAVA ŠUMANOVIĆ
AND TAMARA DE LEMPICKA IN PARIS

Vasilije Dragosavljević

PAN-SLAVISM IN THE IDEOLOGY OF
YUGOSLAV INTEGRALIST MOVEMENTS OF
THE EXTREME RIGHT IN THE INTER-WAR
PERIOD (1921–1941)

Discussion

Conclusion

Међународни научни скуп
ИСТОРИЈСКЕ И КУЛТУРНЕ ВЕЗЕ СЛОВЕНСКИХ НАРОДА (ОД СРЕДЊЕГ ВЕКА ДО САВРЕМЕНОГ ДОБА)
Międzynarodowa konferencja naukowa
HISTORYCZNE I KULTURALNE ZWIĄZKI NARODÓW SŁOWIAŃSKICH (OD ŚREDNIOWIECZA DO WSPÓŁCZESNOŚCI)
International Scientific Conference
HISTORICAL AND CULTURAL TIES OF SLAVIC PEOPLES (FROM THE MIDDLE AGES TO THE MODERN AGE)

КЊИГА АПСТРАКТА
KSIĘGA ABSTRAKTÓW
ABSTRACT PROCEEDINGS

Иван Н. Петров

МЕЂУСЛОВЕНСКИ КОНТАКТИ У ИСТРАЖИВАЊИМА СЛАВИСТА ИЗ ЛОЂА

У реферату ће бити представљени најважнији научни пројекти који су последњих година реализовани на Катедри за словенску филологију и у центру „Ceraneum“ Универзитета у Лођу, као и њихова издавачка делатност. Посебна пажња биће посвећена тематици међусловенских контаката и компаратистичким изазовима у истраживањима из области науке о језику, књижевности, култури, религији и историји.

Ivan N. Petrov

KONTAKTY MIĘDZYSŁOWIAŃSKIE W BADANIACH ŁÓDZKICH SŁAWISTÓW

W referacie zostaną zaprezentowane najważniejsze projekty naukowe, prowadzone w ostatnich latach w Katedrze Filologii Słowiańskiej oraz w Centrum Ceraneum Uniwersytetu Łódzkiego, a także działalność publikacyjna obu jednostek. Szczególna uwaga poświęcona będzie tematyce kontaktów międzysłowiańskich i zagadnień porównawczych w badaniach z zakresu językoznawstwa, literaturoznawstwa, nauk o kulturze i religii oraz historii.

Ivan N. Petrov

INTER-SLAVIC CONTACTS IN THE RESEARCH OF SLAVICISTS FROM ŁÓDŹ

The paper will present the most important scientific projects that have been implemented in recent years at the Department of Slavic Philology and the “Ceraneum” Centre of the University of Łódź, as well as their publishing activity. A particular focus will be placed on inter-Slavic contacts and comparatist challenges in research in the fields of the science of language, literature, culture, religion and history.

Георги Минчев

РУКОПИСИ И ИЗДАЊА БЕСЕДЕ НА ЈЕРЕС. О НОВОМ ИЗДАЊУ ДЕЛА, ПРИРЕЂЕНОМ НА КАТЕДРИ ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ УНИВЕРЗИТЕТА У ЛОЉУ

Изолагање је посвећено новом двојезичном издању чувеног антијеретичког трактата Презвитера Козме *Беседа о јереси*. Ово издање ће бити штампано у три дела, која чине: опширан коментар о делу у контексту других византијских и словенских јеретичких трактата, који демаскирају средњовековна хетеродоксна учења; реконструкција старобугарског текста на основу четрнаест преписа из XV–XVII века; први целовит пољски превод.

Ново издање овог најважнијег словенског писаног извора о богумилству има три основна циља: а) ново читање и анализу богумилске јереси на основу дела Презвитера Козме, у успоредби са сличним трактатима, попут *Списа против фундагиагита* Јевтимија из манастира Богородице Перилепте, *Panoplia dogmatica* Јевтимија Зигабена, *Synodykon* цара Борила, и других; б) разјашњавање старобугарског текста и отклањање нејасноћа из претходних издања; в) популаризацију трактата у пољској хуманистици.

Georgi Minczew

RĘKOPISY I EDYCJE MOWY PRZECIWKO BOGOMIŁOM. O NOWYM WYDANIU UTWORU PRZYGOTOWYWANYM W KATEDRZE FILOLOGII SŁOWIAŃSKIEJ UNIwersYTETU ŁÓDZKIEGO

Wystąpienie jest poświęcone nowemu dwujęzycznemu wydaniu słynnego traktatu antyheretyckiego Kozmy Prezbitera *Mowa przeciwko bogomiłom*. Edycję zaplanowano jako trzyczęściową; składają się na nią: obszerny komentarz dotyczący utworu w kontekście innych bizantyńskich i słowiańskich traktatów herezjologicznych, demaskujących średniowieczne nauki heterodoksyjne; rekonstrukcja tekstu starobułgarskiego na podstawie czternastu odpisów z XV–XVII w.; pierwszy pełny przekład polski.

Nowa edycja tego najważniejszego słowiańskiego źródła dotyczącego bogomilizmu stawia sobie za cel trzy podstawowe kwestie: a) nowe odczytanie i analizę herezji bogomilskiej na podstawie utworu Kozmy Prezbitera, zestawionego z innymi podobnymi traktatami, jak *Listy przeciwko fundagiagitom* Eutymiusza z klasztoru Peribleptos, *Panoplia dogmatica* Eutymiusza Zygabenosa, *Synodykon* cara Borila i in.; b) ujednoznacznienie tekstu starobułgarskiego i usunięcie nieścisłości z poprzednich publikacji; c) popularyzacja traktatu w kręgach humanistyki polskiej.

Georgi Minchev

MANUSCRIPTS AND EDITIONS OF THE SERMON AGAINST THE HERESY. ABOUT THE NEW EDITION OF THE WORK, PREPARED AT THE DEPARTMENT OF SLAVIC PHILOLOGY OF THE UNIVERSITY OF ŁÓDŹ

The presentation is devoted to the new bilingual edition of the famous anti-heretical treatise by Presbyter Cosmas *The Sermon against the Heresy*. This edition will be printed in three parts, consisting of: a comprehensive comment on the work in the context of other Byzantine and Slavic heretical treatises, which unmask medieval heterodox learnings; the reconstruction of the old Bulgarian text based on fourteen transcripts from the 15–17th centuries; the first complete Polish translation.

The new edition of this most important Slavic written source on Bogomilism sets three main objectives: a) a new reading and analysis of the Bogomil heresy based on Presbyter Cosmas' work, in comparison with similar treatises, such as the *Treatise against Fundagiagites* by Eftimios from the Monastery of the Theotokos Peribleptos, *Panoplia Dogmatica* by Euthymius Zigabenus, the *Synodicon* of Tsar Boril and others; b) explanation of the old Bulgarian text and elimination of unclarity from previous editions; c) popularisation of the treatise in Polish humanities.

Милош Ивановић

КРАЉ ВЛАДИСЛАВ II ЈАГЕЛОНАЦ И СРПСКА ВЛАСТЕЛА

Најстарији син пољског краља Казимира IV Јагелонца, Владислав најпре је 1471. постао владар Чешке. Након смрти краља Матије Корвина априла 1490. постао је један од кандидата за угарски престо. Од тада се зато може говорити о његовим односима са српском властелом у Угарској. На страни Владислава од почетка су били Јакшићи и Милош Белмужевић, док су Бранковић, деспот Ђорђе и Јован подржавали Иваниша, ванбрачног сина краља Матије. Превагу је однео Владислав II који је 18. септембра 1490. крунисан за угарског краља. Бранковићи нису присуствовали том чину, а у јесен 1490. стали су на старну римско-немачког краља Максимилијана Хабсбурга који је такође претендовао на угарску круну. Међутим након почетних успеха он је морао да напусти Угарску, те су по свој прилици у пролеће 1491. и Бранковићи признали власт Владислава. Јакшићи и Белмужевићи имали су важну улогу крајем 1491. у борбама Владислава против његовог брата Јана Олбрахта. Од 1494. и млађи Бранковић Јован се јавља сам деспотском титулом, коју је добио од краља, што је било последица краљеве реформе која је подразумевала удвајање служби. Краљ је након смрти Милоша Белмужевића у јесен 1500. узео у заштиту његову мајку, удовицу и ћерку. Српски великаши имали су важну улогу у рату који је од 1501. до 1503. Угарска водила против Османлија. Пре његовог завршетка децембра 1502. умро је деспот Јован Бранковић. Како није имао мушких потомака краљ је деспотску титулу доделио хрватском племићу Иванишу Бериславићу, који се оженио деспотовом удовицом Јеленом. Један број Срба прикључио се устаницима Ђорђа Доже 1514. док су други попут Јакшића остали одани краљу Владиславу II.

Miloš Ivanović

KRÓL WŁADYSŁAW II JAGIELLOŃCZYK I WŁADCY SERBSCY

Najstarszy syn polskiego króla Kazimierza Jagiellończyka, Władysław, został wybrany na króla Czech w 1471 roku. Po śmierci króla Macieja Korwina w kwietniu 1490 roku stał się jednym z kandydatów do tronu węgierskiego. Od tego czasu można zatem mówić o jego stosunkach z serbskimi władzami na Węgrzech. Od początku Jakšići i Miloš Belmužević byli po stronie Władysława, natomiast Branković, despota Đorđe i Jovan wspierali Ivaniša, nieślubnego syna króla Macieja. Zwycięstwo odniósł Władysław II, który 18 września 1490 roku został koronowany na króla węgierskiego. Dynastia Brankowiczów nie była obecna na koronacji i jesienią 1490 roku stanęła po stronie rzymskiego (niemieckiego) króla Maksymiliana Habsburga, który rościł sobie także prawa do korony węgierskiej. Pomimo początkowych sukcesów musiał on jednak opuścić Węgry w następstwie czego także Brankowicziowie wiosną 1491 r. uznali panowanie Władysława. Jakšićowie i Belmużićowie odegrali ważną rolę pod koniec 1491 r. w trakcie walk Władysława przeciwko jego bratu Janowi Olbrachtowi. Od 1494 r. Rządy obejmuje i młodszy Jovan Brankovać despota z tytułem uzyskanym od króla na mocy reformy królewskiej, której następstwem było duplikacja służb. Po śmierci Miloša Belmużevicia jesienią 1500 roku król wziął pod swoją opiekę jego matkę, wdowę i córkę. Serbscy możnowładcy odegrali ważną rolę w wojnie, która trwała od 1501 do 1503 roku. Szala zwycięstwa w wojnie przeciwko Turkom była po stronie Węgrów. W 1502 r. zmarł despota Jovan Branković. Ponieważ nie miał męskich potomków, tytuł despoty nadany przez króla objął chorwacki szlachcic Ivaniš Berislavić, który poślubił wdowę po despotcie, Jelenę. Wielu Serbów w 1514 roku dołączyło do powstańców Jerzego Doży, podczas gdy inni, jak Jakšić, pozostali lojalni wobec króla Władysława II.

Miloš IVANOVIĆ

KING VLADISLAUS II JAGIELLONIAN AND SERBIAN NOBILITY

The oldest son of Polish King Casimir IV Jagiellonian, Vladislaus first became the ruler of Bohemia in 1471. After the death of King Matthias Corvinus in April 1490, he became one of the candidates for the Hungarian throne. Thus, since then, it is possible to talk

about his relations with the Serbian nobility in Hungary. From the start, the Jakšićs and Miloš Belmužević were on Vladislaus's side, while the Brankovićs, despot Đorđe and Jovan supported John, the illegitimate son of King Matthias. Vladislaus II tipped the balance as he was crowned the Hungarian King on 18 September 1490. The Brankovićs did not attend that event, and in autumn 1490 they sided with Roman-German King Maximilian Habsburg, who also claimed the Hungarian crown. However, after the initial success, he had to flee Hungary and, in all likelihood, in spring 1491, the Brankovićs also recognised the rule of Vladislaus. In late 1491, the Jakšićs and Belmuževićs played an important role in Vladislaus's battles against his brother Jan Olbracht. From 1494, the younger Jovan Branković also appeared with the title of a despot, which he obtained from the king, which was a consequence of the king's reform, which implied the doubling of services. After the death of Miloš Belmužević in autumn 1500, the king took his mother, widow and daughter under his protection. Serbian nobles played an important role in the war that Hungary waged against the Ottomans from 1501 to 1503. Before the war ended in December 1502, despot Jovan Branković died. As he had no male descendants, the king granted the title of a despot to Croatian nobleman Ivaniš Berislavić, who married despot's widow Jelena. Some Serbs joined the insurgents of Đerđ Doža in 1514, while others such as the Jakšićs remained loyal to King Vladislaus II.

Зофја А. Бжозовска

СИКА СОФИЈЕ – ПЕРСОНИФИКАЦИЈА БОЖЈЕ МУДРОСТИ У СРПСКОЈ КУЛТУРИ ПОЗНОГ СРЕДЊЕГ ВЕКА И ЊЕНО ШИРЕЊЕ НА ПОДРУЧЈУ *SLAVIA ORTHODOXA*

Лик Софије – персонификоване Премудрости Божије постао је популаран у уметности и књижевности српске државе у време владавине краља Стефана Уроша II Милутина (1282–1321). Српска култура тог времена била је под снажним и вишеструким утицајем византијске цивилизације. Представе Премудрости Божије заступљене у уметности Србије, које су се прошириле на источнословенски простор (Велики Новгород), као и на Влашку и Буковину, могу се приписати двама врстама иконографије:

1. Софији – надахнућу јеванђелиста, светаца и отаца Цркве – јединој схеми са специфичним обрасцима у византијском сликарству. Такве представе су на тлу јужнословенске уметности почеле да се јављају крајем 13. века (Охрид). У почетку су биле заступљене у зидном сликарству – женствена силуета Софије постављена уз ликове јеванђелиста данас се може наћи на пандантивима испод централне куполе бројних храмова (Призрен, Старо Нагоричане, Пећка патријаршија, Лесново, Раваница, Ресава-Манасија, Нова Павлица, Трескавац, Горно Нерези; у Великом Новгороду: Волотовска црква). Најстарији примери употребе тог мотива на минијатурама у српским рукописима потичу из средине 14. века; у источнословенским датирају у касни 14. век; у влашким – у 16. век.

2. Гозби Премудрости – овај тип је илустрација одређеног одломка Прича Соломонових: „Премудрост сазида себи кућу“ (Приче Сол. 9: 1–6). Иконографске слике сцене Гозбе Премудрости треба сматрати појавом карактеристичном за зидно сликарство 14. века (Свети Климент у Охриду, манастир Хиландар/Атос, Грачаница, Високи Дечани, манастир Сучевца, црква Волотово код Великог Новгорода).

Zofia A. Brzozowska

OBRAZ SOFII – UPERSONIFIKOWANEJ MĄDROŚCI BOŻEJ W KULTURZE SERBSKIEJ PÓŹNEGO ŚREDNIOWIECZA I JEGO ROZPOWSZECHNIANIE NA OBSZARZE *SLAVIA ORTHODOXA*

Postać Sofiji – uosobionej Mądrości Bożej stała się bardzo popularna w sztuce i literaturze państwa serbskiego w czasie panowania Króla Stefana Uroša II Milutina (1282–1321). Kultura serbska tamtych czasów znajdowała się pod silnym i różnorodnym wpływem

cywilizacji bizantyjskiej. Przedstawienia Mądrości Bożej reprezentowane w sztuce Serbii, która rozprzestrzeniła się na obszar wschodniosłowiański (Wielki Nowogród), a także na Wołoszczyznę i Bukowinę, można przypisać dwóm typom ikonografii:

1. Sofiji – inspiracji ewangelistów, świętych i ojców Kościoła, jednemu modelowi ze specyficznymi wzorami w malarstwie bizantyjskim. Takie formy artystyczne zaczęły pojawiać się na gruncie sztuki południowosłowiańskiej już pod koniec XIII wieku (Ochryda). Początkowo były one przedstawiane na malowidłach ściennych – kobiecą sylwetkę Zofii umieszczoną obok postaci ewangelistów można dziś odnaleźć na sklepieniach pod centralną kopułą licznych świątyń (Prizren, Staro Nagoričane, Monaster Peć, Lesnovo, Ravanica, Resava-Manasija, Nova Pavlica, Treskavac, Gorno Nerezi; w Nowogrodzie Wielkim: Cerkiew Wołotowska)

Najstarsze przykłady wykorzystania tego motywu na miniaturach w rękopisach serbskich pochodzą z połowy XIV wieku; we wschodniosłowiańskim sięgają końca XIV w.; na Wołoszczyźnie – w XVI w.

2. Biesiadzie Najwyższej Mądrości – ten typ ilustruje określony fragment Przypowieści Salomonowych: „Najwyższa Mądrość zbudowała sobie dom” (Przypowieści Salomonowe 9: 1-6). Ikonograficzne obrazy przedstawiające Biesiadę Najwyższej Mądrości należy traktować jako zjawisko charakterystyczne dla malarstwa ściennego z XIV w. (Święty Klemens Ochrydzki, Monastyr Chilandar/Athos, Gračanica, Visoki Dečani, Monaster Sucevita, Cerkiew Zaśnięcia Matki Bożej na Bołotowym Polu przy Nowogrodzie Wielkim).

Zofia A. Brzozowska

THE IMAGE OF SOPHIA – THE PERSONIFIED GOD’S WISDOM IN THE LATE MEDIEVAL SERBIAN CULTURE AND ITS DISSEMINATION IN THE SLAVIA ORTHODOXA AREA

The image of Sophia – the personified God’s Wisdom became popular in the art and literature of the Serbian state during the reign of King Stefan Uroš II Milutin (1282–1321). The Serbian culture of that time was under a strong and multi-faceted influence of Byzantine civilisation. The representations of the God’s Wisdom popular in the art of Serbia, which spread to the Eastern Slavic region (Novgorod the Great), as well as to Wallachia and Bukovina, can be assigned to two types of iconography:

1. Sophia – the inspiration of Evangelists, Saints and Fathers of the Church – the only scheme with specific patterns in Byzantine painting. The representations of this kind began to appear on the ground of South Slavic art at the end of the 13th century (Ohrid). At first, they became popular in wall paintings – a feminine silhouette of Sophia placed next to the figures of Evangelists can now be found on the pendentives under the central dome of many temples (Prizren, Staro Nagoričane, Patriarchate of Peć, Lesnovo, Ravanica, Resava-Manasija, Nova Pavlica, Treskavac, Gorno Nerezi; in Novgorod the Great: the Volotovo Church). The oldest examples of the use of the motif on the miniatures in Serbian manuscripts are dated back to the mid-14th century; in Eastern Slavic ones they date to the late 14th century; in Wallachian ones – the 16th century.

2. Wisdom’s Feast – this type is an illustration of a specific passage of the Book of Proverbs: Wisdom hath built herself a house (Prov 9: 1–6). Iconographic images of the Wisdom’s feast scene should be considered a phenomenon typical of wall paintings from the period of the 14th century (St. Clement in Ohrid, Hilandar Monastery/Athos, Gračanica, Visoki Dečani, Sucevița Monastery, the Volotovo Church near Novgorod the Great).

Агата Кавецка

РЕЦЕПЦИЈА ПИСАНИХ ДЕЛА ИЗ КРУГОВА SLAVIA ORTHODOXA У ПОЉСКОЈ

Један од основних чинилаца историје рецепције писаних дела из круга *Slavia Orthodoxa* у Пољској јесте преводно стваралаштво, које се – са различитом динамиком – развијало током векова. Да би се оно у целисти описало и подробно

анализирало, неопходно је сакупити, представити и коментарима пропатити библиографске податке о постојећим преводима широко схваћене црквенословенске књижевности (бугарске, старосрпске и староруске, између осталих). Реферат ће бити посвећен како историји рецепције црквенословенских писаних дела у Пољској у контексту преводног стваралаштва, тако и резултатима истраживачко-издавачке делатности.

Agata Kawecka

RECEPCJA PIŚMIENICTWA KRĘGU *SLAVIA ORTHODOXA* W POLSCE

Jednym z podstawowych składników historii recepcji piśmiennictwa kręgu *Slavia Orthodoxa* w Polsce jest rozwijana na przestrzeni wieków – z różną dynamiką – twórczość przekładowa. Jej całościowy opis oraz szczegółowa analiza wymaga zebrania, zaprezentowania i skomentowania danych bibliograficznych na temat istniejących tłumaczeń szeroko pojmowanego piśmiennictwa cerkiewnosłowiańskiego (m.in. starobułgarskiego, staroserbskiego, staroruskiego). Referat poświęcony będzie historii recepcji piśmiennictwa cerkiewnosłowiańskiego w Polsce w kontekście twórczości przekładowej oraz powiązaniem z tym tematem wynikiem prac badawczo-publikacyjnych.

Agata Kawecka

RECEPTION OF WRITTEN WORKS FROM *SLAVIA ORTHODOXA* CIRCLES IN POLAND

One of the basic factors in the history of the reception of written works from the circles of *Slavia Orthodoxa* in Poland is translation activity, which – following different dynamics – developed over centuries. In order to describe it in entirety and analyse it in detail, it is necessary to collect, present and accompany with comments bibliographic data on existing translations of the widely understood Church Slavonic literature (Bulgarian, Old Serbian and Old Russian, among others). The paper will deal both with the history of the reception of Church Slavonic written works in Poland in the context of translation activity, as well as the results of research and publishing activity.

Малгожата Скворнек

РЕЦЕПЦИЈА НАРОДНЕ КЊИЖЕВНОСТИ ИЗ КРУГОВА *SLAVIA ORTHODOXA* У ПОЉСКОЈ

У реферату ће се, из перспективе преводне делатности, сажето приказати историја пољске рецепције народних текстова насталих на подручју *Slavia Orthodoxa*. Иницијална подела изворне грађе условљена је њеним географским пореклом: подручјима која су насељавали Јужни и Источни Словени. Унутар ове две групе, дела се даље могу поделити према начинима на које су преношена или извођена: на прозна дела, предодређена за приповедање (бајке, легенде, предања и слично), те на дела песничког карактера, предодређена за певање или рецитовање (песме, међу којима су и епске песме, баладе, думе, биљине и друге). Презентација ће се потом осврнути и на резултате међуфакултетског истраживачко-издавачког пројекта, реализованог на Универзитету у Лођу.

Małgorzata Skowronek

RECEPCJA LITERATURY LUDOWEJ KRĘGU *SLAVIA ORTHODOXA* W POLSCE

W referacie zostanie zarysowana historia polskiej recepcji tekstów ludowych powstałych na terenie obszaru *Slavia Orthodoxa*, widziana z perspektywy działalności translatorskiej. Pierwotny podział materiału źródłowego warunkuje terytorium geograficzne, z jakiego one pochodzą: Słowiańszczyzna Południowa oraz Słowiańszczyzna Wschodnia. Wewnątrz tych dwóch grup utwory można

podzielić według sposobu ich przekazu lub wykonania na utwory prozatorskie, przeznaczone do opowiadania (bajki, legendy, podania itp.), oraz utwory o charakterze poetyckim, przeznaczone do śpiewu lub recytacji (pieśni, w tym także pieśni epickie, ballady, dумы, byliny i in.). Prezentacja zostanie powiązana z wynikami międzyuczelnianego projektu badawczo-publikacyjnego, zrealizowanego na Uniwersytecie Łódzkim.

Malgorzata Skowronek

RECEPTION OF FOLK LITERATURE FROM *SLAVIA ORTHODOXA* CIRCLES IN POLAND

In the paper, from the perspective of translation activity, the history of the Polish reception of folk texts created in the area of *Slavia Orthodoxa* will be briefly presented. The initial division of the original material is conditioned by its geographical origin: the areas inhabited by the South and East Slavs. Within these two groups, the works can be further divided according to the ways in which they were transmitted or performed: into prose works, intended for storytelling (fairy tales, legends, traditions, etc.), and into works of poetic nature, intended for singing or recitation (songs, among which are epic songs, ballads, dumas, bylinas and others). A focus will then be placed on the results of the inter-university research-publishing project, implemented at the University of Łódź.

Пјотр Крензел

ПОЉСКА И ЛИТВАНИЈА У ТЕКСТОВИМА СРПСКИХ ПИСАЦА ОСАМНАЕСТОГ ВЕКА

У рано модерно доба Државна заједница Пољске и Литваније, као део тзв. северног система, одиграла је важну улогу у политици централне и источне Европе. Из тога разлога је била предмет интересовања различитих путника, енциклопедиста и интелектуалаца овог периода. Запажања на тему пољско-литванске државе су већ веома добро позната у пољској историографији. Најбољи пример је књига *Пољска за време владавине Станислава II Августа Поњатовског у очима странаца* (пољ. *Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców*), где се налази велики број страних текстова о Пољској тог доба. Ипак, јужнословенска перспектива није присутна у том зборнику.

Главни циљ излагања је представљање запажања српских писаца осамнаестог века о Пољској и Литванији и уочавање њихових карактеристика. У центру интересовања ће се наћи радови Симеона Пишчевића, Герасима Зелића, Доситеја Обрадовића, али такође и подаци из оновремене штампе („Сербскија новини“). Посебна пажња ће се обратити на изворе информација које писци користе при бележењу својих виђења Државне заједници Пољске и Литваније. У презентацији ће, такође, бити конфронтрана запажања српских аутора са ставовима који преовлађују у (пољској) историографији како би се видело на којим местима се поклапају, а на којима се разликују и зашто је то тако.

Piotr Krężel

POLSKA I LITWA W TEKSTACH OSIEMNASTOWIECZNYCH SERBSKICH PISARZY

Na początku czasów nowożytnych Rzeczpospolita Obojga Narodów, będąca częścią tzw. systemu północnego, odgrywała bardzo ważną rolę w polityce centralnej i wschodniej Europy. Z tego powodu była przedmiotem zainteresowania różnych podróżników, encyklopedystów i intelektualistów tego okresu. Spostrzeżenia na temat państwa polsko-litewskiego są już bardzo dobrze znane w polskiej historiografii. Najlepszym tego przykładem jest książka *Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców*, w której znalazło się wiele obcojęzycznych tekstów o Polsce z tego okresu. Perspektywa południowosłowiańska nie jest jednak obecna w tym zbiorze. Głównym celem prezentacji jest przedstawienie spostrzeżeń pisarzy serbskich XVIII wieku na temat Polski i Litwy oraz dostrzeżenie ich cech. W centrum zainteresowania znajdują się prace Симеона Пишчевића, Герасима Зелића, Доситеја Обрадовића, ale także

informacje pochodzące ze współczesnej prasy („Serbskija novini”). Szczególna uwaga zostanie zwrócona na źródła informacji, z których korzystali autorzy, przedstawiając swoje poglądy na temat Rzeczypospolitej Obojga Narodów. W prezentacji obserwacje autorów serbskich zostaną także skonfrontowane z poglądami przedstawianymi w (polskiej) historiografii w celu wskazania na miejsca, gdzie stanowiska się pokrywają, a gdzie różnią i dlaczego tak się dzieje.

Piotr Krężel

POLAND AND LITHUANIA IN THE TEXTS OF 18th-CENTURY SERBIAN WRITERS

In the early modern era, the Polish-Lithuanian Union, as part of the so-called northern system, played an important role in the politics of Central and Eastern Europe. For this reason, it was the subject of interest of various travellers, encyclopaedists and intellectuals of this period. Observations on the topic of the Polish-Lithuanian state are already very well known in Polish historiography. The best example is the book *Poland During the Reign of Stanisław II August Poniatowski in the Eyes of Foreigners* (Polish: *Polska stanisławowska w oczach cudzoziemców*), which contains a large number of foreign texts about Poland at that time. However, the South Slavic perspective is not present in that collection.

The main goal of the paper is to present the observations of 18th-century Serbian writers about Poland and Lithuania and to observe their characteristics. A focus will be on the works of Simeon Piščević, Gerasim Zelić, Dositej Obradović, and on information from the press of the time (“Serbskija novini”). A special emphasis will be placed on the sources of information used by writers while penning down their views of the Polish-Lithuanian Union. The observations of Serbian authors will be contrasted with the attitudes prevailing in (Polish) historiography in order to see where they coincide and where they differ and why.

Исидора Точанац Радовић

У СЛУЖБИ КАРЛОВАЧКЕ МИТРОПОЛИЈЕ. ОПШТЕНАРОДНИ АГЕНТИ И СЕКРЕТАРИ У ПРВОЈ ПОЛОВИНИ 18. ВЕКА.

Путеви комуникације између различитих нивоа власти и недржавних институција у Хабзбуршкој монархији у 18. веку нису увек имали строго формални карактер. Бечки двор, као извор политичке моћи и центар одлучивања, био је од прворазредног значаја за појединце и институције које су тражиле остваривање својих идеја, испуњење интереса или заштиту права уз асистенцију државе. Послови су се обављали у Бечу, иза затворених врата, у оквиру одабраних и тешко приступачних група људи, својеврсног „унутрашњег дворског круга“. Због тога се у престоници Царства при Двору обликовала посебна позиција „дворских агената“. То су биле од Двора званично прихваћене личности чији је приступ „унутрашњем кругу“ био олакшан. Они су своје услуге стављали на располагање заинтересованим странама.

Сремски Карловци, као седиште Православне цркве у Хабзбуршкој монархији било је веома удаљено од Беча. Одржавање сталних веза између Карловачке митрополије и Двора било је од изузетног значаја и није увек било лако остварљиво. Комуникација са владаром и дворским институцијама одвијала се преко карловачког митрополита. Решавање бројних проблема захтевало је честе борвке митрополита у Бечу, који су понекад трајали и по неколико месеци. У немогућности да често и дуго бораве ван Сремских Карловаца митрополити су за потребе послова у Бечу ангажовали посебне личности, које се у изворима појављују под називом народни или општенародни агенти. Овом приликом представимо три личности словенског порекла који су током прве половине 18. века обављале послове српског народног агента у Бечу, са или без те званичне титуле. То су били Јосиф Јабрековић, Гаврило Јураец и Јован Матолај.

Isidora Točanac Radović

W SŁUŻBIE MATROPOLITY KARŁOWICKIEGO. OGÓLNONARODOWI AGENCI I SEKRETARZE W PIERWSZEJ POŁOWIE XVIII WIEKU

Sposoby komunikacji pomiędzy różnymi szczeblami władzy i instytucjami niepaństwowymi w monarchii habsburskiej w XVIII w. nie zawsze miały charakter ściśle formalny. Dwór Wiedeński będący źródłem władzy politycznej i ośrodkiem decyzyjnym, miał pierwszorzędne znaczenie dla osób i instytucji, które przy pomocy państwa starały się realizować swoje idee, interesy lub chronić swoje prawa. Sprawy załatwiano w Wiedniu, za zamkniętymi drzwiami, w obrębie wybranych i trudno dostępnych grup osób, tworzących swoisty „wewnętrzny krąg dworski”. Z tego powodu w stolicy Cesarstwa na Dworze ukształtowała się szczególna pozycja „agentów dworskich”. Były to osoby oficjalnie zaakceptowane przez Dwór, którym ułatwiono dostęp do „wewnętrznego kręgu”. Do ich zadań należało świadczenie swoich usług zainteresowanym.

Karłowice, w których znajdowała się siedziba cerkwi prawosławnej w monarchii habsburskiej, znajdowały się bardzo daleko od Wiednia. Utrzymanie stałych kontaktów Metropolii Karłowickiej z dworem miało ogromne znaczenie, jednak nie zawsze było to łatwe do osiągnięcia. Komunikacja z władcą i instytucjami dworskimi odbywała się za pośrednictwem metropolity karłowickiego. Rozwiązanie licznych problemów wymagało od metropolity częstych wyjazdów do Wiednia, które niejednokrotnie trwały czasem nawet kilka miesięcy. Wobec niemożności częstego i długiego przebywania poza Karłowicami, metropolici zatrudnili w Wiedniu na swoje potrzeby specjalne osoby, które w źródłach pojawiają się pod nazwą agentów krajowych lub ogólnokrajowych. W pracy zaprezentowane zostaną trzy osoby pochodzenia słowiańskiego, które w pierwszej połowie XVIII wieku oficjalnie lub mniej oficjalnie pełniły obowiązki serbskiego agenta krajowego w Wiedniu. Byli to Josif Jabreković, Gavriło Juraec i Jovan Matolaj.

Isidora Točanac Radović

**IN SERVICE OF THE KARLOVAC METROPOLITANATE. IN SERVICE OF THE KARLOVCI METROPOLITANATE:
GENERAL PEOPLE'S AGENTS AND SECRETARIES IN THE FIRST HALF OF THE 18TH CENTURY**

The paths of communication between different levels of government and non-government institutions in the Habsburg Monarchy in the 18th century did not always have a strictly formal character. The Vienna Court, as the source of political power and a decision-making centre, was of paramount importance for individuals and institutions that sought to realise their ideas, fulfil their interests or protect their rights with the assistance of the state. Activities were carried out in Vienna, behind closed doors, within selected and hard-to-reach groups of people, a kind of an “inner court circle”. For this reason, a special position of “court agents” was formed in the capital of the Empire at the Court. These were persons officially accepted by the Court, whose access to the “inner circle” was facilitated. They made their services available to interested parties.

Sremski Karlovci, as the seat of the Orthodox Church in the Habsburg Monarchy, was very far from Vienna. Maintaining constant connections between the Karlovci Metropolitanate and the Court was of exceptional importance and was not always easy to achieve. The communication with the ruler and court institutions took place through the Metropolitan of Karlovci. Solving numerous problems required Metropolitan's frequent stays in Vienna, which sometimes lasted for several months. Unable to stay often and for a long time outside of Sremski Karlovci, the metropolitans hired special persons for the needs of business in Vienna, who appear in the sources under the name folk or general people's agents. We will present three persons of Slavic origin who, during the first half of the 18th century, performed the duties of Serbian national agents in Vienna, with or without that official title. Those were Josif Jabreković, Gavriło Juraec and Jovan Matolaj.

Нино Делић

КОНЦЕПТИ СРПСКОГ ИДЕНТИТЕТА „ГОРЊОУГАРСКИХ“ ЕТНОГРАФА СЛОВАЧКОГ ПОРЕКЛА НА ПРЕЛОМУ 18. И 19. ВЕКА. ЈОВАН ЧАПЛОВИЧ И ПАВЛЕ ШАФАРИК – „СЛОВЕНСКА“ ТУМАЧЕЊА ИДЕНТИТЕТСКЕ ПРОБЛЕМАТИКЕ НА ЈУГУ ХАБЗБУРШКЕ МОНАРХИЈЕ

Друга половина 18. века у Хабзбуршкој монархији изнедрила је нове генерације младих и образованих људи који су уједно били свесни свог словенског порекла. Научна продукција, пре свега у пољу лингвистике, етнографије и историје, посвећивала је све више пажње култури и повесници словенских народа. Рађањем „славистике“, као посебне академске дисциплине крајем 18. века, започело је и систематско, научно проучавање словенских народа. Проминентну улогу у славистичком покрету у Монархији су играле и „горњоугарске“ ерудите, често словачког порекла, које су велику пажњу посвећивале приликама код јужних Словена, између осталог и Срба. Међу многобројним проучаваоцима историје и културе српског и других народа на југоистоку Монархије, посебно место заузимају Јован Чаплович и Павле Јосиф Шафарик. За разлику од многих других који су удаљене области и народе истраживали „на даљину“, проучавајући искључиво писане изворе, поменута двојица словачких научника дошли су са „словенским југом“ и у непосредан додир. Путујући и службујући у областима јужне Угарске на самом почетку 19. века, стичући познанства и непосредно искуство, сакупљајући драгоцену грађу, обе личности су у науци оставиле печат својим надасве компликованим али прецизним тумачењем идентитетског мозаика на простору од Алпа све до области слива Вардара. Српски етнички корпус је према тумачењу двојице научника био изузетно сложен, без посве јасних лингвистичких или верско-културолошких оквира. Српски народ је према том тумачењу био подељен у подгрупе, са многобројним зонама „прелазних идентитета“, недовољно специфичних да би се лако класификовали у одређену националну заједницу. Тумачење оба савременика је драгоцено за проучавање развоја српског идентитета у ери наступајуће националне хомогенизације. Дела оба научника су имала изузетан утицај на развој опште прихваћених концепата националног идентитета у наредним деценијама те су тако постали и саставни део политичких програма и јавних политика.

Nino Delić

KONCEPCJE SERBSKIEJ TOŻSAMOŚCI „GÓRNOWĘGIERSKICH“ ETNOGRAFÓW SŁOWACKIEGO POCHODZENIA NA PRZEŁOMIE XVIII I XIX WIEKU. JOVAN ČAPLOVIČ I PAVLE ŠAFARIK – „SŁOWACKIE“ INTERPRETACJE KWESTII TOŻSAMOŚCI NA POŁUDNIU MONARCHII HABSBUROGSKIEJ

Друга полова XVIII века у монархији хабзбуршке даје почетак новим поколењима младих и васпитаних људи, који такође су били свесни свог словачког порекла. Научна продукција, пре свега у пољу лингвистике, етнографије и историје, посвећивала је све више пажње култури и повесници словенских народа. Рађањем „славистике“, као посебне академске дисциплине крајем 18. века, започело је и систематско, научно проучавање словенских народа. Проминентну улогу у славистичком покрету у Монархији су играле и „горњоугарске“ ерудите, често словачког порекла, које су велику пажњу посвећивале приликама код јужних Словена, између осталог и Срба. Међу многобројним проучаваоцима историје и културе српског и других народа на југоистоку Монархије, посебно место заузимају Јован Чаплович и Павле Јосиф Шафарик. За разлику од многих других који су удаљене области и народе истраживали „на даљину“, проучавајући искључиво писане изворе, поменута двојица словачких научника дошли су са „словенским југом“ и у непосредан додир. Путујући и службујући у областима јужне Угарске на самом почетку 19. века, стичући познанства и непосредно искуство, сакупљајући драгоцену грађу, обе личности су у науци оставиле печат својим надасве компликованим али прецизним тумачењем идентитетског мозаика на простору од Алпа све до области слива Вардара. Српски етнички корпус је према тумачењу двојице научника био изузетно сложен, без посве јасних лингвистичких или верско-културолошких оквира. Српски народ је према том тумачењу био подељен у подгрупе, са многобројним зонама „прелазних идентитета“, недовољно специфичних да би се лако класификовали у одређену националну заједницу. Тумачење оба савременика је драгоцено за проучавање развоја српског идентитета у ери наступајуће националне хомогенизације. Дела оба научника су имала изузетан утицај на развој опште прихваћених концепата националног идентитета у наредним деценијама те су тако постали и саставни део политичких програма и јавних политика.

podgrupy, posiadające liczne strefy „tożsamości przejściowych”, niewystarczająco specyficzne, aby można je było łatwo zaliczyć do określonej wspólnoty narodowej. Interpretacja dokonana przez obu naukowców jest cenna dla badania rozwoju tożsamości serbskiej w dobie rodzącej się homogenizacji narodowej, których prace wywarły wyjątkowy wpływ na rozwój ogólnie przyjętych koncepcji tożsamości narodowej w kolejnych dziesięcioleciach i tym samym stały się integralną częścią programów politycznych i polityk publicznych.

Nino Delić

CONCEPTS OF SERBIAN IDENTITY OF THE “UPPER-HUNGARIAN” ETHNOGRAPHERS OF SLOVAK ORIGIN AT THE TURN OF THE 18TH AND 19TH CENTURIES. JOHANN CSAPLOVICS AND PAVEL ŠAFÁRIK– “SLAVIC” INTERPRETATIONS OF IDENTITY ISSUES IN THE SOUTH OF THE HABSBURGH MONARCHY

The second half of the 18th century in the Habsburg Monarchy gave birth to new generations of young and educated people who were also aware of their Slavic origin. Scientific production, primarily in the field of linguistics, ethnography and history, paid increasingly more attention to the culture and history of the Slavic peoples. With the birth of “Slavistics” as a separate academic discipline in the late 18th century, a systematic, scientific study of the Slavic peoples began. A prominent role in the Slavic movement in the Monarchy was also played by “Upper Hungarian” erudites, often of Slovak origin, who paid great attention to the circumstances among the South Slavs, including the Serbs. Among the numerous scholars of the history and culture of the Serbian and other peoples in the southeast of the Monarchy, a special place is occupied by Johann Csaplovics and Pavel Jozef Šafárik. Unlike many others who researched remote areas and peoples “at a distance”, studying exclusively written sources, these two Slovak scientists came into direct contact with the “Slavic South”. Travelling and serving in the areas of southern Hungary at the very onset of the 19th century, gaining acquaintances and direct experience, collecting valuable material, both of them left their mark in science with their extremely complicated but precise interpretation of the identity mosaic in the area from the Alps to the Vardar basin area. According to the interpretation of the two scientists, the Serbian ethnic corpus was extremely complex, without completely clear linguistic or religious-cultural frameworks. According to this interpretation, the Serbian people were divided into subgroups, with numerous zones of “transitional identities”, insufficiently specific to be easily classified into a concrete national community. The interpretation of both contemporaries is valuable for the study of the development of Serbian identity in the era of emerging national homogenisation. The works of both scientists had an exceptional impact on the development of generally accepted concepts of national identity in the following decades and thus became an integral part of political programmes and public policies.

Јована Блажић Пејић

О СРБИЈИ И СРБИМА НА СТРАНИЦАМА ПРВОГ СЛОВЕНОФИЛСКОГ ЧАСОПИСА „РУССКАЯ БЕСЕДА” (1856–1860)

Руско словенофилство, односно „московски правац”, како су представници овог покрета себе најчешће називали, настајало је спонтано, под окриљем Московског универзитета, а његово уобличавање везује се за крај четврте деценије XIX века. Због идеја које су заступали означени за опозицију, нису имали много простора за друштвено ангажовање, па се промовисање њихове идеологије у првих петнаестак година постојања сводило на дискусије и расправе које нису излазиле из оквира књижевних салона ондашње Москве. Послекримска епоха, која је условила унутрашње реформе и промену спољнополитичког курса Русије, одразила се и на развој словенофилског покрета, који је препознат као помоћно средство нове балканске политике, па фебруара 1856. године добијају званичну дозволу да покрену своје прво гласило, часопис Русская беседа. Иницијатор покретања часописа био је лидер словенофилства Алексеј Степанович Хомјаков, али је улогу уредника и издавача преузео Александар Иванович Кошељев, кога је средином 1858. године незванично заменио Иван Сергејевич Аксаков.

Часопис је излазио пет година (1856–1860), и за то време објављено је укупно двадесет бројева. Последњи број изашао је из штампе 12. јануара 1861. године, симболично да дан сахране Константина Сергејевича Аксакова. Иако се часопис бавио реформама Александра II и промовисањем словенофилске идеологије, велика пажња била је посвећена словенском питању, па и Србима. Како је српско питање након Светоандрејске скупштине и повратка Обреновића постало актуелно, а Србија међу словенофилима виђена за балкански Пијемонт, тако су и српске теме од 1858. године у часопису Русская беседа постале заступљеније. Сходно томе да се радило на упознавању и продубљивању знања Руса о Словенима, али и Словена о Русима, часопис је редовно слат у словенске земље истакнутијим националним радницима, културним и научним институцијама. Рад има за циљ да преиспита колика су била знања словенофила о Србима, шта је оно о чему су писали и колико је српско национално питање заиста међу њима било актуелно у раздобљу од 1856–1860. године.

Jovana Blažič Pejić

O SERBII I SERBACH NA ŁAMACH PIERWSZEGO SŁOWENOFILSKIEGO CZASOPISMA „РУССКАЯ БЕСЕДА” (1856–1860)

Słowiańszczyzna rosyjska, lub też „kierunek moskiewski”, jak najczęściej nazywali siebie przedstawiciele tego ruchu, zrodziła się spontanicznie, pod auspicjami Uniwersytetu Moskiewskiego, a jej powstanie datuje się na koniec czwartej dekady XIX wieku. Ze względu na idee, jakie reprezentowali, nadano im etykietkę opozycji, w związku z czym nie mogli angażować się społecznie co sprawiło, że promocja ich ideologii w pierwszych piętnastu latach jego istnienia sprowadzała się do dyskusji i debat nie wykraczających poza w ramach ówczesnych salonów literackich Moskwy. Epoka pokrymska, która spowodowała reformy wewnętrzne i zmianę kursu polityki zagranicznej Rosji, znalazła swoje odzwierciedlenie także w rozwoju ruchu słowianofilskiego, który uznano za narzędzie pomocnicze nowej polityki bałkańskiej, toteż w lutym 1856 roku otrzymali oni oficjalne pozwolenie na wypuszczenie swojego pierwszego czasopisma Русская Беседа. Inicjatorem powstania magazynu był przywódca słowianofilizmu Aleksiej Stiepanowicz Chomiakow, ale rolę redaktora i wydawcy objął Aleksandar Iwanowicz Koszelew, którego nieoficjalnie zastąpił Iwan Siergiejewicz Aksakow w połowie 1858 roku. Pismo ukazywało się przez pięć lat (1856–1860) i w tym czasie ukazało się łącznie dwadzieścia numerów. Ostatni numer ukazał się 12 stycznia 1861 roku, symbolicznie w dniu pogrzebu Konstantego Siergiejewicza Aksakowa. Choć pismo zajmowało się reformami Aleksandra II i promocją ideologii słowianofilskiej, dużą uwagę poświęcono w nim Słowianom, w tym Serbom. Wraz z powrotem Obrenowiczów, kwestie serbskie były podejmowane coraz częściej a sama Serbia była postrzegana wśród słowianofilów jako bałkański Piemont, nie dziwi więc fakt, że tematyka serbska od 1858 roku stała się bardziej widoczna w czasopiśmie Русская Беседа. Biorąc pod uwagę nadrzędny cel czasopisma, tj. pogłębianie wiedzy Rosjan o Słowianach ale i Słowian o Rosjanach, pismo regularnie trafiało do krajów słowiańskich, do wybitnych działaczy państwowych, instytucji kulturalnych i naukowych. Celem artykułu jest zbadanie poziomu wiedzy słowianofilów o Serbach, przeanalizowanie na jakie kwestie kładziono nacisk i w jakim stopniu rzeczywiście zajmowano się w nim serbską kwestią narodową w latach 1856–1860.

Jovana Blažič Pejić

ABOUT SERBIA AND THE SERBS ON THE PAGES OF THE FIRST SLOVENOPHILE MAGAZINE “RUSSKAYA BESEDA” (1856–1860)

Russian Slavophilism, i.e. the “Moscow course”, as the representatives of this movement most often called themselves, arose spontaneously, under the auspices of Moscow University, in the late fourth decade of the 19th century. Because of the ideas that they advocated, they were labelled as opposition, and they did not have much space for social engagement, so the promotion of their ideology in the first fifteen years of existence was limited to discussions and debates that did not go beyond the framework of the literary salons of Moscow at the time. The post-Crimean era, which triggered internal reforms and a change in Russia’s

foreign policy course, also reflected on the development of the Slavophile movement, which was recognised as an auxiliary tool of the new Balkan policy, so in February 1856 they received official permission to launch their first gazette, the magazine “Russkaya beseda”. The magazine’s initiator was the leader of Slavophilism Aleksey Stepanovich Khomyakov, but the role of the editor and publisher was assumed by Alexander Ivanovich Koshelev, who was unofficially replaced by Ivan Sergejevich Aksakov in mid-1858. The magazine was published for five years (1856–1860), and during that time a total of twenty issues were published. The last issue was published on 12 January 1861, symbolically on the day of Konstantin Sergejevich Aksakov’s funeral. Although the magazine dealt with the reforms of Alexander II and the promotion of the Slavophile ideology, great attention was devoted to the Slavic question, including the Serbs. As the Serbian question became topical after the St Andrew’s Assembly and the return of the Obrenovićs, and Serbia was seen as the Balkan Piedmont among Slavophiles, Serbian topics became more prominent in the magazine “Russkaya beseda” from 1858. As the focus was placed on deepening the knowledge of the Russians about the Slavs, and of the Slavs about the Russians, the magazine was regularly sent to Slavic countries to prominent national workers, cultural and scientific institutions. The aim of the paper is to re-examine the knowledge of the Slavophiles about the Serbs, what they wrote about, and how popular the Serbian national question was among them in the period from 1856 to 1860.

Александар Крстић

НАСТАВА ИСТОРИЈЕ СЛОВЕНСКИХ НАРОДА У УЧИТЕЉСКОЈ ШКОЛИ У БЕОГРАДУ КРАЈЕМ 19. ВЕКА

Јован Ђорђевић, књижевник и позоришни радник, био је и професор више средњих школа у Новом Саду и Београду, укључујући и Учитељску школу, као и професор историје на Великој школи у Београду (1889–1893). Између осталог, написао је уџбеник *Општа историја са сликама и животописима, према новом програму удешена за ниже разреде средњих школа*, Београд 1892, 1898, који обухвата стари и средњи век. Сачувана су и скрипта *Историја општа: Средњи и нови век*, настала 1888. године по Ђорђевићевим предавањима на Учитељској школи у Београду, која су ђаци ове школе користили у то време уместо уџбеника. Овом приликом биће анализирани наставне јединице које се односе на историју Западних и Источних Словена – Пољака, Чеха и Руса – у средњем и раном новом веку (до краја 18. столећа). На тај начин ће бити пружен увид не само у наставно-методички концепт Ђорђевићевих предавања, него и у слику коју су о историји и култури других словенских народа стицали средњошколци и будући учитељи у Србији последњих деценија 19. века.

Aleksandar Krstić

NAUCZANIE HISTORII NARODÓW SŁOWIAŃSKICH W KOLEGIUM NAUCZYCIELSKIM W BELGRADZIE POD KONIEC XIX WIEKU

Jovan Đorđević, pisarz i działacz teatralny, był także profesorem kilku szkół średnich w Nowym Sadzie i Belgradzie, w tym Kolegium Nauczycielskiego, a także profesorem historii w Wielkiej Szkole w Belgradzie w latach 1889–1893. Napisał on podręcznik do historii powszechnej, obejmujący czasy starożytne i średniowiecze, zawierający zdjęcia i biografie, który zgodnie z nowym programem nauczania dostosowany był dla niższych klas szkół średnich (Belgrad 1892, 1898). Zachowały się również skrypty z Historii ogólnej: Średniowiecze i czasy nowożytne powstałe w 1888 r. zawierające wykłady, które Đorđević prowadził w Kolegium Nauczycielskim w Belgradzie, z których korzystali uczniowie w tamtym czasie zamiast podręcznika. Na potrzeby niniejszej pracy analizie poddane zostaną zajęcia dotyczące dziejów Słowian zachodnich i wschodnich – Polaków, Czechów i Rosjan we wczesnej dobie nowożytnej (do końca XVIII wieku). W ten sposób zostanie uzyskany wgląd nie tylko w koncepcję pedagogiczno-metodyczną wykładów Đorđevicia, ale także w obraz, jaki zdobyli uczniowie szkół średnich i przyszli nauczyciele w Serbii na temat historii i kultury innych narodów słowiańskich w ostatnich dziesięcioleciach XIX wieku.

Aleksandar Krstić

TEACHING THE HISTORY OF THE SLAVIC PEOPLES IN THE TEACHERS' SCHOOL IN BELGRADE IN THE LATE 19TH CENTURY

Jovan Đorđević, a writer and theatre worker, was also a professor at several high schools in Novi Sad and Belgrade, including the Teachers' School, as well as a history professor at the Great School in Belgrade (1889–1893). Among other things, he wrote the textbook *General History with Pictures and Biographies, adapted for the lower grades of secondary schools according to the new curriculum*, Belgrade 1892, 1898, which covers the ancient period and the Middle Ages. Also preserved is the script *General History: Middle and Modern Ages*, compiled in 1888 based on Đorđević's lectures at the Teacher's School in Belgrade, which the students of this school used at the time instead of textbooks. On this occasion, teaching units related to the history of Western and Eastern Slavs – Poles, Czechs and Russians in the Middle and early modern ages (until the end of the 18th century) will be analysed. In this way, an insight will be provided not only into the teaching-methodical concept of Đorđević's lectures, but also into the knowledge that high school students and future teachers in Serbia gained about the history and culture of other Slavic peoples in the last decades of the 19th century.

Јована Шаљић Ратковић

НАЦИОНАЛНИ И КЊИЖЕВНО-КУЛТУРНИ ПОКУШАЈИ САРАДЊЕ СРБА И ЈУЖНОСЛОВЕНСКИХ МУСЛИМАНА У ВРЕМЕ АУСТРОУГАРСКЕ ОКУПАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Непуне четири године након аустроугарске окупације Босне и Херцеговине, у догађајима око Херцеговачког устанка, дошло је до првог правога уједињења и заједничког наступања православног и муслиманског становништва које се касније претворило у заједничку борбу за верско-просветну аутономију. Устанак је избио у ноћи између 11. и 12. јануара 1882. године и у њему су учешће узели удружени православни и муслимански сељаци предвођени својим угледнијим људима. То је уједно био и редак случај да у народним побунама племство и сељаци учествују заједно на истој страни, а додатни куриозитет је представљало заједништво припадника две различите, кроз историју овог простора махом супротстављене вере. Иако угушен након неколико месеци, међу муслиманима је означио почетак развоја покрета од конфесионалног ка националним идентитетима, а осим што је резултирао доласком Бењамина Калаја на чело аустроугарске управе покрајином, устанак је довео и до формирања босанске политичке емиграције у Цариграду и Београду коју су чинили припадници обе конфесије. Цариградска емиграција се састојала пре свега од просрпски и протурски оријентисаних босанскохерцеговачких муслимана који су се школовали у турским центрима, и на чије су национално опредељење велики утицај вршиле српске институције у Османском царству попут Српског посланства и Српске гимназије у Цариграду, као и листа „Цариградски гласник“. С друге стране, Београд је након окупације и устанка окупљао првенствено православне Србе, али и муслимане који су у њему заједно, упркос тајној конвенцији, образовали босанску владу. Њихова међусобна сарадња, као и сарадња са српским властима, одвијала се, осим на политичком, превасходно на културно-књижевном пољу кроз просветно-културне установе и покретање бројних књижевних часописа у циљу стварања јединственог националног идентитета, што је аустријска власт у покрајини, путем политичких притисака, настојала да спречи.

Jovana Šaljić Ratković

NARODOWE I LITERACKO-KULTUROWE PRÓBY WSPÓŁPRACY SERBÓW I POŁUDNIOWOSŁOWIAŃSKICH MUZUŁMANÓW W CZASIE AUSTRO-WĘGIERSKIEJ OKUPACJI BOŚNI I HERCEGOWINY

Niecałe cztery lata po zajęciu Bośni i Hercegowiny przez Austro-Węgry, w wydarzeniach towarzyszących powstaniu w Hercegowinie doszło do pierwszego rzeczywistego zjednoczenia i wspólnego wystąpienia ludności prawosławnej i muzułmańskiej, które później przerodziło się we wspólną walkę o względy religijne i zdobycie autonomii oświatowej. Powstanie wybuchło w nocy z 11 na 12

stycznia 1882 roku i wzięli w nim udział zjednoczeni chłopi prawosławni i muzułmańscy, którym przewodzili ludzie o wysokiej pozycji społecznej. Jednocześnie rzadko zdarzało się, aby w powstaniach ludowych szlachta i chłopi uczestniczyli wspólnie po tej samej stronie, a dodatkową ciekawostką była jedność wyznawców dwóch różnych wyznań, które w dużej mierze, w dziejach tych terenów, były sobie przeciwstawne. Pomimo tego, że po kilku miesiącach powstanie zostało stłumione, zaowocowało ono jednak zrodzeniem się wśród muzułmanów ruchu, który przeobraził tożsamość wyznaniową w narodową. W efekcie powstania oprócz tego, że na czele administracji austro-węgierskiej prowincji pojawił się Benjamin Kalaj, w Konstantynopolu i Belgradzie uformowana została bośniacka emigracja polityczna do której należeli przedstawiciele obu wyznań. Emigracja konstantynopolska składała się głównie z proserbskich i protureckich bośniacko-hercegowińskich muzułmanów, którzy kształcili się w tureckich centrach i na czyją przynależność narodowościową wielki wpływ miały serbskie instytucje w Imperium Osmańskim takich jak Serbskie Poselstwa i serbskie gimnazja w Konstantynopolu oraz i dziennik „Carigradski glasnik”. Z drugiej strony po okupacji i powstaniu Belgrad skupiał przede wszystkim ortodoksyjnych Serbów, ale także muzułmanów, którzy pomimo tajnych działań utworzyli wspólnie rząd Bośni. Ich wzajemna współpraca, a także współpraca z władzami serbskimi, odbywała się poza polityką, przede wszystkim na polu kulturalno-literackim poprzez instytucje oświatowe i kulturalne oraz uruchamianie licznych czasopism literackich w celu tworzenia niepowtarzalnej tożsamości narodowej, czemu austriacki rząd w prowincji starał się zapobiec poprzez naciski polityczne.

Jovana Šaljić Ratković

NATIONAL AND LITERARY-CULTURAL ATTEMPTS AT COOPERATION OF SERBS AND SOUTH SLAVIC MUSLIMS AT THE TIME OF THE AUSTRO-HUNGARIAN OCCUPATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Less than four years after the Austro-Hungarian occupation of Bosnia and Herzegovina, in the events surrounding the Herzegovina Uprising, the first true unification and joint action of the Orthodox and Muslim population took place, which later turned into a joint struggle for religious and educational autonomy. The Uprising broke out in the night between 11 and 12 January 1882, and united Orthodox and Muslim peasants led by their more prominent men took part in it. At the same time, it was a rare case that in people's uprisings the nobility and peasants participated together on the same side, and an additional curiosity was the unity of members of two different religions, largely opposed to one another throughout the history of this area. Although suppressed after a few months, among Muslims it marked the beginning of the development of a movement from confessional to national identities, and besides resulting in the arrival of Benjamin von Kállay at the head of the Austro-Hungarian administration of the province, the Uprising also led to the formation of the Bosnian political emigration in Constantinople and Belgrade, which consisted of members of both faiths. The Constantinople emigration consisted primarily of pro-Serbian and pro-Turkish Bosnian-Herzegovian Muslims who were educated in Turkish centres, and whose national orientation was greatly influenced by Serbian institutions in the Ottoman Empire, such as the Serbian Legation and the Serbian High School in Constantinople, as well as the newspaper "Carigradski glasnik". On the other hand, after the occupation and the Uprising, Belgrade gathered primarily Orthodox Serbs, but also Muslims who formed the Bosnian government together, despite the secret convention. Their mutual cooperation, as well as cooperation with the Serbian authorities, took place, apart from the political, primarily in the cultural and literary field through educational and cultural institutions and the launch of numerous literary magazines with the aim of creating a unique national identity, which is what the Austrian authorities in the province, through political pressures, aimed to prevent.

Сања Милетић

КРАТАК ПРЕГЛЕД СРПСКО-ПОЉСКИХ ОДНОСА И ИЗУЧАВАЊЕ ЈЕЗИКА НА УНИВЕРЗИТЕТИМА У СРБИЈИ И ПОЉСКОЈ

Рад има за циљ да представи историју српско-пољских односа од најстаријих забележених контаката који сежу далеко у прошлост, све до данашњих дана, обухватајући како најважније историјске моменте и успостављање дипломатске сарадње

1918. године, тако и везе и контакте у области културе, књижевности, филма, новинарства, политике и музике, све до онога што чини основу писане и изговорене речи – језика, где ће укратко бити представљени почеци изучавања српско(хрватско)г језика на универзитетима у Пољској (са посебним акцентом на Лођ), као и пољског језика на универзитетима у Србији све до данас, дајући шириу слику и ново светло историје и садашњости односа ове две словенске земље.

Sanja Miletić

ZARYS RELACJI SERBSKO-POLSKICH I NAUCZANIE JĘZYKÓW NA UNIwersYTETACH W SERBII I POLSCE

Celem pracy jest przedstawienie historii stosunków serbsko-polskich od najstarszych udokumentowanych kontaktów sięgających daleko w przeszłość, aż po dzień dzisiejszy, z uwzględnieniem najważniejszych wydarzeń historycznych, po nawiązanie współpracy dyplomatycznej w 1918 r. Nie bez znaczenia pozostają związki i kontakty w dziedzinie kultury, literatury, filmu, dziennikarstwa, polityki i muzyki aż do tego, co stanowi podstawę słowa pisanego i mówionego tj. języka, na którego przykładzie krótko zostaną przedstawione początki nauczania języka serbsko-chorwackiego na uniwersytetach w Polsce (ze szczególnym uwzględnieniem Łodzi), a także języka polskiego na uniwersytetach w Serbii. Da nam to szerszy obraz i rzuci nowe światło na historię i aktualne stosunki między tymi dwoma słowiańskimi krajami.

Sanja Miletić

A BRIEF OVERVIEW OF SERBIAN-POLISH RELATIONS AND LANGUAGE STUDIES AT UNIVERSITIES IN SERBIA AND POLAND

The paper aims to present the history of Serbian-Polish relations from the oldest recorded contacts that go back far into the past, up to the present day, including the historical milestones and the establishment of diplomatic cooperation in 1918, as well as connections and contacts in the fields of culture, literature, film, journalism, politics and music, all the way to what constitutes the basis of the written and spoken word – language. The beginnings and current situation of Serbian(Croatian) language studies at universities in Poland (with a special emphasis on Łódź) and Polish language studies at universities in Serbia will be briefly presented, painting a broader picture and shedding light on the past and present relationships between these two Slavic countries.

Ирена Ђировић

ПРЕДСТАВЕ ИЗ ЦРНЕ ГОРЕ, ХЕРЦЕГОВИНЕ И БОСНЕ У ДЕЛИМА ЧЕШКИХ СЛИКАРА 19. ВЕКА

Неколико чешких уметника, током друге половине 19. века, нашло се на просторима Црне Горе и Херцеговине, који су у то време били поприште анти-турских борби и устанака. Мотивисани актуелним словенофилским идејама, ови уметници створили су низ дела која су допринела обликовању особене слике ових балканских крајева. Њихова дела била су прожета словенским, романтизованим и оријенталистичким перспективама, које су заједно чиниле кључне елементе њихових композиција. Међу уметницима је најистакнутији био Јарослав Чермак. Каријером највише везан за Париз, Чермак је стекао знатну славу широм Европе, нарочито захваљујући својим призорима са ових простора. Његов ученик, Јозеф Хутари, такође је дао допринос овој тематици, стварајући слике које приказују борбе у Херцеговини и Црној Гори. Поред њих, Франтишек Бохумир Звјезина био је још један чешки уметник који је путовао овим подручјем, а његове илустрације имале су знатан утицај на перцепцију овог дела Балкана.

У популаризацији слика са мотивима из Црне Горе, Херцеговине и Босне, кључну улогу имала је илустрована штампа. Листови разних провенијенција, чешки, немачки, француски, као и руски, објављивали су слике ових чешких уметника, посебно се фокусирајући на актуелна ратна дешавања на Балкану. Репродукција њихових радова имала је посебан значај

у културним срединама на самом Балкану. Утицајни листови, као што су српски часопис „Србадија“ и календар „Орао“, као и хрватски „Виенац“, редовно су објављивали слике чешких уметника, дајући им патриотско и родољубиво значење. Посебна пажња у томе се посвећивала делима Јарослава Чермака, којима је придавана висока национална важност

Irena Ćirović

PRZEDSTAWIENIA Z CZARNOGÓRY, BOŚNI I HERCEGOWINY W DZIEŁACH XIX-WIECZNYCH MALARZY CZESKICH

Kilku czeskich artystów w drugiej połowie XIX wieku przebywało na terenach Czarnogóry i Hercegowiny, które były wówczas areną walk i powstań antytureckich. Artyści ci, motywowani aktualnymi ideami słowiańskojęzycznymi, stworzyli cykl prac, które przyczyniły się do ukształtowania charakterystycznego wizerunku tych bałkańskich regionów. Ich twórczość zdominowana była perspektywą słowiańską, romantyczną i orientalistyczną, co razem stanowiło kluczowe elementy ich kompozycji. Wśród artystów najbardziej znany był Jaroslav Čermák. Jego kariera związana była przede wszystkim z Paryżem. Čermák stał się sławny w całej Europie, zwłaszcza dzięki obrazom przedstawiającym wspomniane obszary. Na rozwój tego nurtu malarstwa nie miały wpływ również uczeń Čermáka Jozef Hutary, który tworzył obrazy przedstawiające walki w Hercegowinie i Czarnogórze. Oprócz nich kolejnym czeskim artystą, który podróżował po tych terenach, był František Bohumír Zvěřina, którego obrazy wywarły znaczący wpływ na postrzeganie tej części Bałkanów. W popularyzacji malarstwa z motywami Czarnogóry, Hercegowiny i Bośni kluczową rolę odegrała prasa ilustrowana. Gazety różnej proveniencji, czeskie, niemieckie, francuskie, a także rosyjskie, publikowały obrazy tych czeskich artystów, ze szczególnym uwzględnieniem bieżących wydarzeń wojennych na Bałkanach. Reprodukacja ich dzieł miała szczególne znaczenie w środowiskach kulturowych samych Bałkanów. Wpływowe gazety, takie jak serbskie czasopismo „Srbadija” i kalendarz „Orao”, a także chorwacki „Vienac”, regularnie publikowały zdjęcia czeskich artystów, nadając im patriotyczne znaczenie. Szczególną uwagę zwrócono na twórczość Jaroslava Čermáka, której przypisywano duże znaczenie narodowe.

Irena Ćirović

REPRESENTATIONS FROM MONTENEGRO, HERZEGOVINA AND BOSNIA IN THE WORKS OF 19TH-CENTURY CZECH PAINTERS

During the second half of the 19th century, several Czech artists found themselves in the areas of Montenegro and Herzegovina, which at the time were the scene of anti-Turkish struggles and uprisings. Motivated by current Slavophile ideas, these artists created a series of works that contributed to shaping the distinctive image of these Balkan regions. Their works were imbued with Slavic, romanticised and Orientalist perspectives, which together formed the key elements of their art. Among the artists, Jaroslav Čermák was the most prominent. His career was mostly associated with Paris. Čermák gained considerable fame throughout Europe, especially thanks to his scenes from this area. His disciple Josef Huttary also contributed to this theme, painting the struggles in Herzegovina and Montenegro. František Bohumír Zvěřina was another Czech painter who travelled in this area, and his illustrations had a significant impact on the perception of this part of the Balkans.

In the popularisation of paintings with motifs from Montenegro, Herzegovina and Bosnia, the illustrated press played a key role. The newspapers of various provenance, Czech, German, French, as well as Russian, published the paintings of these Czech artists, particularly focusing on the current war events in the Balkans. The reproduction of their works had a special importance in the cultural environments of the Balkans. Influential newspapers, such as the Serbian magazine “Srbadija” and the calendar “Orao”, as well as the Croatian “Vienac”, regularly published the paintings of Czech artists, imparting to them a patriotic meaning. Special attention was paid to the works of Jaroslav Čermák, which were given high national importance.

Ана Столић

ЖЕНЕ У ИМЕ НАЦИЈЕ: КОНГРЕС ЧЕШКИХ СЛОВЕНСКИХ ЖЕНА У ПРАГУ 1908. ГОДИНЕ

Право на школовање и образовање, право на рад и једнаку зараду за исти посао, промена приватно-правног и друштвеног положаја жена и стицање грађанских права (право гласа) били су до почетка Првог светског рата у средишту интересовања и деловања организација међународног женског покрета. Њима су приступала репрезентативна удружења жена из националних држава које су настале током 19. века и из националних покрета у Хабзбуршкој монархији. Међу циљевима ових организација, осим постизања друштвене и политичке равноправности мушкараца и жена, важно место заузимало је и деловање у складу с националним интересима државе или политикама националне еманципације коју су водили изабрани представници националних покрета у телима Монархије. У овом контексту некадашње културне и духовне везе међу словенским народима надограђене су новом идентитетском блискошћу која је први пут потврђена на Свесловенском конгресу представника свих Словена у Хабзбуршкој монархији у Прагу 1848. године. Од тада главни град Бохемије био је организатор и домаћин бројним окупљањима словенских лингвиста, књижевника, новинара. Почетком 20. века успостављене су ближе везе између књижевница и представница женских хуманитарних удружења из словенског света. Организоване су етнографске изложбе на којима су представљана достигнућа женске радности. Поставка из 1908. године била је замишљена као увод у Конгрес чешких словенских жена на коме су представљене разноврсне идеје засноване на концептима словенске солидарности, национализма и феминизма.

Ана Столић

KOBIETY W IMIĘ NARODU: KONGRES CZESKICH SŁOWIAŃSKICH KOBIET W PRADZE W 1908 R.

W centrum zainteresowania i działalności organizacji międzynarodowego ruchu kobiet do wybuchu I wojny światowej znajdowały się: prawo do kształcenia, prawo do pracy i uzyskiwania jednakowych wynagrodzeń za taką samą pracę, zmiana prawnego i społecznego położenia kobiet, a także zagwarantowanie czynnego prawa wyborczego (prawo głosu). Dołączyły do nich reprezentatywne stowarzyszenia kobiet z państw narodowych, które powstały w XIX wieku oraz z ruchów narodowych w monarchii habsburskiej. Wśród celów tych organizacji, poza osiągnięciem społecznej i politycznej równości mężczyzn i kobiet, ważne miejsce zajmowało działanie w zgodzie z narodowymi interesami państwa lub polityką emancypacji narodowej, kierowaną przez wybranych przedstawicieli ruchów narodowych w organach monarchii. W tym kontekście dotychczasowe więzi kulturowe i duchowe między narodami słowiańskimi zostały wzbogacone o nową bliskość tożsamościową, co zostało po raz pierwszy potwierdzone na Ogólnosłowiańskim Kongresie przedstawicieli wszystkich Słowian w monarchii habsburskiej w Pradze w 1848 roku. Od tego czasu stolica Czech jest organizatorem i gospodarzem licznych spotkań słowiańskich lingwistów, pisarzy i dziennikarzy. Na początku XX wieku zawiązały się bliższe więzi pomiędzy pisarkami i przedstawicielkami kobiecych stowarzyszeń humanitarnych z krajów słowiańskich. Organizowano wystawy etnograficzne, na których prezentowano osiągnięcia rzemiosła kobiecego. Wystawa z 1908 roku miała być wstępem do Kongresu Czeskich Słowianek, na którym prezentowane były różnorodne idee oparte na koncepcjach słowiańskiej solidarności, nacjonalizmu i feminizmu.

Ана Столић

WOMEN IN THE NAME OF THE NATION: CONGRESS OF CZECH SLAVIC WOMEN IN PRAGUE IN 1908

The right to education, right to work and equal pay for equal work, change in the private-legal and social status of women and gaining of civil rights (the right to vote) were, until the beginning of the First World War, in the focus of interest and activity of the organisations of the international women's movement. They were joined by representative associations of women from nation

states that emerged during the 19th century and by national movements in the Habsburg Monarchy. Among the goals of these organisations, apart from achieving social and political equality of men and women, an important place was occupied by activities aligned with the national interests of the state or national emancipation policies pursued by elected representatives of national movements in the institutions of the Monarchy. In this context, the former cultural and spiritual links among the Slavic peoples were reinforced by a new identity closeness, which was first confirmed at the Pan-Slavic Congress of representatives of all Slavs in the Habsburg Monarchy in Prague in 1848. Since then, the capital of Bohemia has been the organiser and host of numerous gatherings of Slavic linguists, writers and journalists. In the early 20th century, closer ties were established between women writers and representatives of women's humanitarian associations from the Slavic world. Ethnographic exhibitions were organised where the achievements of women's craftsmanship were presented. The 1908 exhibition was intended as an introduction into the Congress of Czech Slavic Women, where various ideas based on the concepts of Slavic solidarity, nationalism and feminism were presented.

Миљана Симоновић

УМЕТНИЧКИ СУСРЕТ САВЕ ШУМАНОВИЋА И ТАМАРЕ ЛЕМПИЦКЕ У ПАРИЗУ

У раду ће се истраживати посредан уметнички однос и својеврсни ликовни дијалог српског сликара Саве Шумановића и пољске сликарке Тамаре Лемпицке у светлу њиховог боравка и учења сликарства у атељеу познатог француског сликара и методичара Андеа Лота. Двоје уметника, различитог порекла, националне и социокултуролошке позадине „срели“ су се у истој гласовитој уметничкој школи париске авангарде, кроз коју су прошла и многа друга чувена имена будућих светских сликара. На плану експлицитних и имплицитних спона стваралаштва двоје уметника, тежи се уочити заједнички стилски образац прве, конструктивистичке фазе њиховог сликарског израза те уочити и дефинисати присуство и утицај великог учитеља. На тај начин ће се, сасвим у складу са париском супремацијом као културног и уметничког центра европске авангарде двадесетих година двадесетог века, ликовно дело двоје значајних словенских уметника повезати специфичним поетичким „мостом“, који их истовремено спаја и са ширим интернационалним кругом уметника стасалих у Лотовом атељеу. Различитих личних судбина, као и даљег развоја, уобличавања и презентовања свог сликарског рукописа, захваљујући овом заједничком сегменту у којем се њихове уметничке биографије укрштају, дела Сава Шумановић и Тамаре Лемпицке остају заувек стилски и ликовно повезана, а на изврстан начин и комплементарна.

Milijana Simonović

ARTYSTYCZNE SPOTKANIE SĄVY ŠUMANOVICIA I TAMARY ŁEMPICKIEJ W PARYŻU

W pracy zostaną zbadane pośrednie relacje artystyczne i swoisty malarski dialog serbskiego malarza Savy Šumanovicia i polskiej malarki Tamary Łempickiej w świetle ich pobytu i uczenia się malarstwa w atelier znanego francuskiego malarza i metodyka André Lhote'a. Dwoje artystów pochodzących z różnorodnych narodowych i socjokulturowych środowisk „spotkało się” w tej samej słynnej szkole artystycznej paryskiej awangardy, przez którą przewinęło się wiele innych znanych nazwisk przyszłych malarzy światowych. Na poziomie oczywistych i nieoczywistych powiązań twórczości obojga artystów chodzi o obserwację wspólnego schematu stylistycznego pierwszej, konstruktywistycznej fazy ich malarskiej ekspresji oraz obserwację i zdefiniowanie obecności i wpływu na nie wielkiego nauczyciela. W ten sposób, zgodnie z paryskim zwierzchnictwem będącym kulturalnym i artystycznym centrum europejskiej awangardy w latach dwudziestych XX wieku, artystyczne dzieło dwojga znaczących słowiańskich artystów można połączyć specyficznym poetyckim „mостem”, który jednocześnie ich łączy z szerszym międzynarodowym kręgiem artystów uformowanych w atelier Lhote'a. Pomimo odmiennych losów, jak i dalszego rozwoju, kształtowania i prezentowania swojego stylu malarskiego, dzięki temu wspólnemu

segmentowi, w którym artystyczne biografie obojga artystów łączą się/krzyżują się, twórczość Savy Šumanovića i Tamary Łempickiej na zawsze pozostaje stylistycznie i artystycznie połączona, a w pewnym sensie również i komplementarna.

Milijana Simonović

ARTISTIC MEETING OF SAVA ŠUMANOVIĆ AND TAMARA DE LEMPICKA IN PARIS

The paper will examine the indirect artistic relationship and a kind of artistic dialogue between Serbian painter Sava Šumanović and Polish painter Tamara de Lempicka in the light of their stay and study in the studio of the famous French painter and methodologist André Lhote. The two artists of different origins, national and socio-cultural backgrounds “met” in the same famous art school of the Parisian avant-garde, attended by many other future famous world painters. In terms of the explicit and implicit links between the creativity of the two artists, the aim is to discern the common stylistic pattern of the first, constructivist phase of their artistic expression, and to observe and define the presence and influence of the great master. In this way, fully in line with the supremacy of Paris as the cultural and artistic centre of the European avant-garde in the 1920s, the art work of the two significant Slavic artists was connected by a specific poetic “bridge”, which at the same time connects them to a wider international circle of artists who grew up in Lhote’s studio. Despite their different personal destinies, further development, shaping and presentation of their art style, thanks to this common segment where their artistic biographies intersect, the works of Sava Šumanović and Tamara de Lempicka remain forever stylistically and artistically connected, and in a certain way complementary.

Василије Драгосављевић

ПАНСЛАВИЗАМ У ИДЕОЛОГИЈИ ЈУГОИНТЕГРАЛИСТИЧКИХ ПОКРЕТА ЕКСТРЕМНЕ ДЕСНИЦЕ У МЕЂУРАТНОМ ПЕРИОДУ (1921–1941)

Идеја интегралног југословенства је политичка теорија по којој Срби, Хрвати, Словенци и Бугари представљају „племена“ јединственог југословенског народа, Поникла на бази реал политике – потребе сарадње Срба и Хрвата у борби за политичку еманципацију јужнословенских народа у оквиру Дунавске монархије ова теорија ће временом уз помоћ псеудоисторијских конструкција добити облик мита о јединственом југословенском народу чије се територије простиру од Сегедина до Солуна и од Јадранског до Црног Мора и његовој специфичној улози у судбини Европе. Овај мит ће постати фундамент идеологије покрета екстремне деснице (Организације југословенских националиста, Борачке организације Југославије, Југословенске акције, Југословенске народне странке, Југословенске националне странке и Југословенског народног покрета Збор) који су деловали на југословенским просторима у међуратном периоду. Као следбеници политичке теорије поникле на бази солидарности и сарадње словенских народа идеолози југоинтегралистичких покрета залагали су се за успостављање што ближих веза међу словенским државама и у крајњој истанци за њихову интеграцију у јединствену државу тзв Велику Славију која би обухватила све европске територије насељене Словенима и која би се простирала од Трста до Владивостока. У овом раду приказаћемо развој панславистичких идеја унутар идеологија наведених југоинтегралистичких покрета као и њихов утицај на дневнополитичку праксу ових групација. На унутрашњем политичком плану централну тему рада представљаће однос југоинтегралистичких снага према словенским и несловенским националним мањинама у Краљевини СХС/Југославији. Детаљно ће бити размотрен југоинтегралистички концепт тзв Велике Југославије/Југословенског царства - јужнословенске државе која ће настати уједињењем Краљевине СХС и Бугарске и припајањем територија суседних држава које насељава словенско становништво. На спољнополитичком плану биће анализиран однос југоинтегралиста према словенским земљама Бугарској, Чехословачкој и Пољској. Посебна пажња биће посвећена односу југоинтегралиста према болшевичком режиму

у СССР који је перцепиран као главна сметња успостављању свесловенског јединства. На послетку детаљно ће бити анализиран један од спецификаума идеологије интегралног југословенства – феномен словенског месијанства тј заједничког става вођства југоинтегралистичких покрета екстремне деснице о кључној улози Словена у историји Старог континента и њиховој судбинској предодређености да, уједињени, донесу препород декадентном друштву међуратне Европе.

Vasilije Dragosavljević

PANSLAVISM W IDEOLOGII POŁUDNIOWYCH RUCHÓW INTEGRALISTYCZNYCH SKRAJNEJ PRAWICY W OKRESIE MIĘDZYWOJENNYM (1921–1941)

Idea integralnego jugoslawizmu to teoria polityczna, według której Serbowie, Chorwaci, Słowacy i Bułgarzy reprezentują „plemiona” jednego narodu jugosłowiańskiego. Powstała na gruncie realnej polityki – potrzeby współpracy Serbów i Chorwatów w walka o polityczną emancypację ludów południowosłowiańskich w ramach monarchii naddunajskiej teoria ta ostatecznie przybierze, za pomocą konstrukcji pseudohistorycznych, formę mitu o wyjątkowym narodzie jugosłowiańskim, którego terytoria rozciągają się od Szegedu po Saloniki i od Adriatyku po Morze Czarne i jego specyficznej roli w losach Europy. Mit ten stanie się podstawą ideologii ruchów skrajnie prawicowych (Organizacja Jugosłowiańskich Nacjonalistów, Organizacje Bojowe Jugosławii, Akcja Jugosłowiańska, Jugosłowiańska Partia Ludowa, Jugosłowiańska Partia Narodowa i Jugosłowiański Ruch Ludowy), które działały na terenach Jugosławii w okresie międzywojennym. Będąc zwolennikami teorii politycznej zrodzonej na fundamencie solidarności i współpracy narodów słowiańskich, ideolodzy integralnego jugoslawizmu opowiadali się za zacieśnieniem więzi między państwami słowiańskimi i ostatecznie za ich integracją w jedno państwo, tzw. Wielką Sławię, która obejmowałaby wszystkie terytoria europejskie zamieszkałe przez Słowian i rozciągałaby się od Triestu po Władywostok. W artykule przedstawimy rozwój idei panslawistycznych w obrębie ideologii wspomnianych ruchów południointegralistycznych, a także ich wpływ na codzienną praktykę polityczną tych ugrupowań. Na poziomie polityki wewnętrznej centralnym tematem pracy będą stosunki jugosłowiańskich sił integralistycznych wobec słowiańskich i niesłowiańskich mniejszości narodowych w Królestwie SHS/Jugosławii. Omówiona zostanie jugosłowiańska integralistyczna koncepcja tzw. Wielkiej Jugosławii/Imperium Jugosłowiańskiego – państwa południowosłowiańskiego, które powstanie w wyniku zjednoczenia Królestwa SHS i Bułgarii oraz aneksji terytoriów krajów sąsiednich zamieszkałych przez ludność słowiańską. Na poziomie polityki zagranicznej przeanalizowany zostanie stosunek integralistów jugosłowiańskich do krajów słowiańskich Bułgarii, Czechosłowacji i Polski. Szczególna uwaga zostanie zwrócona na postawę integralistów jugosłowiańskich wobec reżimu bolszewickiego w ZSRR, który była postrzegany jako główna przeszkoda w ustanowieniu jedności ogólnosłowiańskiej. Na koniec szczegółowo przeanalizowany zostanie jeden specyficzny element ideologii integralnej Jugosławii – zjawisko mesjanizmu słowiańskiego, czyli wspólne stanowisko kierownictwa skrajnie prawicowych jugosłowiańskich ruchów integralistycznych w sprawie kluczowej roli Słowian w historii Starego Kontynentu, który zjednoczony przyniesie odrodzenie dekadentkiemu społeczeństwu międzywojennej Europy.

Vasilije Dragosavljević

PAN-SLAVISM IN THE IDEOLOGY OF YUGOSLAV INTEGRALIST MOVEMENTS OF THE EXTREME RIGHT IN THE INTER-WAR PERIOD (1921–1941)

The idea of integral Yugoslavism is a political theory according to which Serbs, Croats, Slovenes and Bulgarians are the “tribes” of a single Yugoslav nation. Having arisen on the basis of realpolitik – the need for cooperation between Serbs and Croats in the struggle for the political emancipation of the South Slavic peoples within the Danube Monarchy, in time, supported by pseudo-

historical constructions, this theory took the form of a myth about a single Yugoslav nation whose territories stretch from Szeged to Thessaloniki and from the Adriatic to the Black Sea and its specific role in the destiny of Europe. This myth became the foundation of the ideology of the extreme right-wing movements (the Organisation of Yugoslav Nationalists, Association of Fighters of Yugoslavia, Yugoslav Action, Yugoslav People's Party, Yugoslav National Party and Yugoslav People's Movement Zbor) that operated in the Yugoslav territories in the inter-war period. As followers of the political theory drawing on the solidarity and cooperation of the Slavic peoples, the ideologues of the Yugoslav integralist movements advocated the establishment of closer ties among the Slavic states and, ultimately, their integration into a single state, the so-called Great Slavia, which would encompass all European territories inhabited by Slavs and which would stretch from Trieste to Vladivostok. In this paper, we will present the development of pan-Slavist ideas within the ideologies of the Yugoslav integralist movements, as well as their influence on the daily political practice of these groups. On the internal political front, the central theme is the attitude of the Yugoslav integrationist forces towards the Slavic and non-Slavic national minorities in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes / Yugoslavia. The Yugoslav integralist concept of the so-called Greater Yugoslavia / Yugoslavian Empire – a South Slavic state created by the unification of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes and Bulgaria and the annexation of the territories of neighbouring countries inhabited by the Slavic population – will be discussed in detail. At the foreign policy level, the attitude of the Yugoslav integralists towards the Slavic countries of Bulgaria, Czechoslovakia and Poland will be analysed. Special attention will be paid to the attitude of the Yugoslav integralists towards the Bolshevik regime in the USSR, which was perceived as the main obstacle to the establishment of pan-Slavic unity. Finally, one of the specificities of the ideology of integral Yugoslavism will be analysed in detail – the phenomenon of Slavic messianism, i.e. the common position of the leadership of extreme right-wing Yugoslav integralist movements on the key role of Slavs in the history of the Old Continent and their predestination to, being united, bring revival to the decadent society of inter-war Europe.

Међународни научни скуп
ИСТОРИЈСКЕ И КУЛТУРНЕ ВЕЗЕ СЛОВЕНСКИХ НАРОДА (ОД СРЕДЊЕГ ВЕКА ДО САВРЕМЕНОГ ДОБА)
Międzynarodowa konferencja naukowa
HISTORYCZNE I KULTURALNE ZWIĄZKI NARODÓW SŁOWIAŃSKICH (OD ŚREDNIOWIECZA DO WSPÓŁCZESNOŚCI)
International Scientific Conference
HISTORICAL AND CULTURAL TIES OF SLAVIC PEOPLES (FROM THE MIDDLE AGES TO THE MODERN AGE)

СПИСАК УЧЕСНИКА **WYKAZ UCZESTNIKÓW** **LIST OF PARTICIPANTS**

Проф. др Иван Н. Петров (Катедра за словенску филологију Универзитета у Лођу, Пољска)
dr hab. Ivan N. Petrov, prof. Uł (Katedra Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Łódzki, Polska)
Prof. Ivan N. Petrov, Ph.D. (Department of Slavic Philology, University of Łódź, Poland)

Проф. др Георги Минчев (Катедра за словенску филологију Универзитета у Лођу, Пољска)
Prof. dr hab. Georgi Minczew (Katedra Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Łódzki, Polska)
Prof. Georgi Minchev, Ph.D. (Department of Slavic Philology, University of Łódź, Poland)

др Милош Ивановић (Историјски Институт Београд, Србија)
dr Miloš Ivanović (Instytutu Historii w Belgradzie, Serbia)
Miloš Ivanović, Ph.D. (Institute of History Belgrade, Serbia)

Проф. др Зофја А. Бжозовска (Катедра за словенску филологију Универзитета у Лођу, Пољска)
dr hab. Zofia A. Brzozowska, prof. Uł (Katedra Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Łódzki, Polska)
Prof. Zofia A. Brzozowska, Ph.D. (Department of Slavic Philology, University of Łódź, Poland)

др Агата Кавецка (Катедра за словенску филологију Универзитета у Лођу, Пољска)
dr Agata Kawecka (Katedra Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Łódzki, Polska)
Agata Kawecka, Ph.D. (Department of Slavic Philology, University of Łódź, Poland)

Проф. др Малгожата Скворнек (Катедра за словенску филологију Универзитета у Лођу, Пољска)
dr hab. Małgorzata Skowronek, prof. Uł (Katedra Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Łódzki, Polska)
Prof. Małgorzata Skowronek, Ph.D. (Department of Slavic Philology, University of Łódź, Poland)

др Пјотр Крензел (Катедра за словенску филологију Универзитета у Лођу, Пољска)
dr Piotr Kręzel (Katedra Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Łódzki, Polska)
Piotr Kręzel, Ph.D. (Department of Slavic Philology, University of Łódź, Poland)

др Исидора Тоџанас Радовић (Историјски Институт Београд, Србија)
dr Isidora Toćanac Radović (Instytutu Historii w Belgradzie, Serbia)
Isidora Toćanac Radović, Ph.D. (Institute of History Belgrade, Serbia)

др Нино Делић (Историјски Институт Београд, Србија)
dr Nino Delić (Instytutu Historii w Belgradzie, Serbia)
Nino Delić, Ph.D. (Institute of History Belgrade, Serbia)

др Јована Блажић Пејић (Историјски Институт Београд, Србија)
dr Jovana Blažić Pejić (Instytutu Historii w Belgradzie, Serbia)
Jovana Blažić Pejić, Ph.D. (Institute of History Belgrade, Serbia)

др Александар Крстић (Историјски Институт Београд, Србија)
dr Aleksandar Krstić (Instytutu Historii w Belgradzie, Serbia)
Aleksandar Krstić, Ph.D. (Institute of History Belgrade, Serbia)

др Јована Шаљић Ратковић (Историјски Институт Београд, Србија)
dr Jovana Šaljić Ratković (Instytutu Historii w Belgradzie, Serbia)
Jovana Šaljić Ratković, Ph.D. (Institute of History Belgrade, Serbia)

мр Сања Милетић (Катедра за словенску филологију Универзитета у Лођу, Пољска)
Mgr Sanja Miletić (Katedra Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Łódzki, Polska)
Sanja Miletić, Mgr (Department of Slavic Philology, University of Łódź, Poland)

др Ирена Ћировић (Историјски Институт Београд, Србија)
dr Irena Ćirović (Instytutu Historii w Belgradzie, Serbia)
Irena Ćirović, Ph.D. (Institute of History Belgrade, Serbia)

др Ана Столић (Историјски Институт Београд, Србија)
dr Ana Stolić (Instytutu Historii w Belgradzie, Serbia)
Ana Stolić, Ph.D. (Institute of History Belgrade, Serbia)

др Милијана Симоновић (Катедра за словенску филологију Универзитета у Лођу, Пољска)
dr Milijana Simonović (Katedra Filologii Słowiańskiej, Uniwersytet Łódzki, Polska)
Milijana Simonović, Ph.D. (Department of Slavic Philology, University of Łódź, Poland)

др Василије Драгосављевић (Историјски Институт Београд, Србија)
dr Vasilije Dragosavljević (Instytutu Historii w Belgradzie, Serbia)
Vasilije Dragosavljević, Ph.D. (Institute of History Belgrade, Serbia)

